

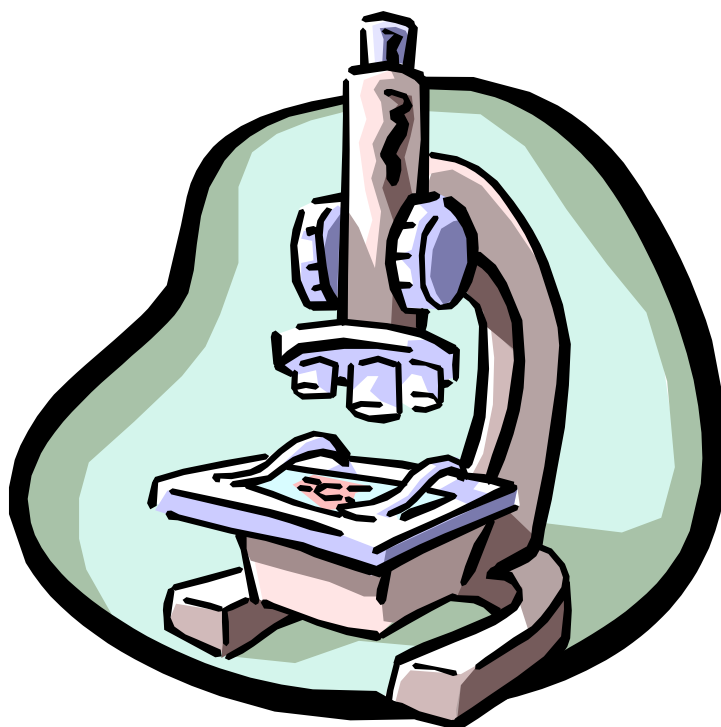
HANDELSHÖGSKOLAN
Vid Göteborgs universitet
Företagsekonomiska institutionen

02/03:14D

Redovisning av FoU:

En utvärdering ur ett
användarperspektiv

Magisteruppsats i företagsekonomi
Inriktning: Externredovisning och företagsanalys
Höstterminen 2002

Handledare: Stefan Schiller
Författare: Frederik Engelfeldt 750424
 Andreas Landby 771103

Sammanfattning

Examensarbete i företagsekonomi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, Externredovisning och Företagsanalys, Magisteruppsats, Ht02

Författare: Frederik Engelfeldt och Andreas Landby

Handledare: Stefan Schiller

Titel: Redovisning av FoU: En utvärdering ur ett användarperspektiv

Bakgrund och problem: I flera olika branscher är FoU en allt viktigare del av företags verksamhet. Det är problematiskt att fånga in FoU, som är en immateriell tillgång, i traditionell redovisning eftersom den bygger på materiella tillgångar. Detta har lett till att FoU:s plats i redovisningen är omdiskuterad. Detta visas inte minst av att två av västvärldens mest inflytelserika normsättare, IASB och FASB, förespråkar olika redovisningsmetoder. Dessa normsättare påverkas av flera olika grupper, av vilka användarna av redovisningsinformation bara är en. Uppsatsens problem är därför att analysera hur de tre grundläggande redovisningsmetoderna total kostnadsföring, delvis aktivering och total aktivering tillfredställer tre olika intressentgruppers informationsbehov. De tre olika intressentgrupperna är investerare, kreditgivare och allmänheten.

Syfte: Detta är tvådelat. För det första är syftet att öka kunskapen om investerares, kreditgivares och allmänhetens informationsbehov om FoU. För det andra är syftet att fastställa hur väl de tre grundläggande redovisningsmetoderna täcker undersökningens tre intressentgruppers informationsbehov, genom att analysera de argument som ligger bakom de olika metoderna med redovisningens mål, kvaliteter och principer.

Avgränsningar: Uppsatsen är inriktad på att behandla värdet av de tre redovisningsmetoderna ur ett användarperspektiv och hänsyn tas därför inte till producentperspektivet. Den behandlar inte heller problematiken med vad som skall identifieras som FoU-utgifter eller hur eventuella avskrivningar skall behandlas, utan uppsatsen bedömer endast problematiken med olika redovisningsmetoder. Undersökningen är också avgränsad till att behandla redovisningsmetoderna i sig och inte i detalj eventuella normer som bygger på dem.

Metod: Enskilda semistrukturerade intervjuer med två representanter från varje intressentgrupp har genomförts. Dessutom har två liknande intervjuer utförts med två revisorer. En utvärdering av de tre redovisningsmetoderna har sedan utförts genom att det empiriska materialet har analyserats tillsammans med redovisningens grundläggande mål, principer och kvaliteter.

Resultat och slutsatser: Studien har identifierat nya argument för och mot de tre olika redovisningsmetoderna som tidigare forskning inte har framfört. Slutsatsen är att redovisningsmetoden delvis aktivering är den som till störst del täcker investerares, kreditgivares och allmänhetens informationsbehov av FoU.

Förslag till fortsatt forskning: En fördjupad studie över dels gränsdragningsproblematiken vid delvis aktivering, dels problematiken med avskrivningar.

1	INLEDNING	5
1.1	BAKGRUND	5
1.2	PROBLEMDISKUSSION	5
1.3	HUVUDPROBLEM	6
1.4	DELPROBLEM	7
1.5	SYFTE	8
1.6	AVGRÄNSNINGAR	8
2	METOD	9
2.1	UNDERSÖKNINGENS ANSATSER OCH METOD	9
2.2	URVAL	10
2.3	MATERIALINSAMLING	11
2.4	VALIDITET	13
2.5	KÄLLKRITIK	14
3	TEORETISK REFERENS RAM	16
3.1	INFORMATIONSKEDJAN ENLIGT ÖHRLINGS PRICEWATERHOUSECOOPERS	16
3.2	INTRESSENTMODELLEN	16
3.3	REDOVISNINGENS MÅL	18
3.4	REDOVISNINGENS KVALITATIVA EGENSKAPER OCH PRINCIPER	19
3.5	FOU I REDOVISNINGEN	21
3.6	DISKUSSION KRING DE TRE GRUNDLÄGGANDE REDOVISNINGSMETODERNA	22
4	EMPIRI	27
4.1	INVESTERARE	27
4.2	KREDITGIVARE	31
4.3	EKONOMIJOURNALISTER	36
4.4	REVISORER	39
5	ANALYS	44
5.1	DELPROBLEM 1: ANVÄNDARGRUPPERNAS INFORMATIONSBEHOV	44
5.2	DELPROBLEM 2: RÄKENSKAPERNAS BETYDELSE JÄMFÖRT MED FRIVILLIG TILLÄGGSINFORMATION	45
5.3	DELPROBLEM 3: ANVÄNDARNAS RESONEMANG KRING DE OLIKA METODERNA	47
6	SLUTSATSER	53
6.1	KOSTNADSFÖRING	53
6.2	TOTAL AKTIVERING	54
6.3	DELVIS AKTIVERING	55
6.4	SAMMANFATTNING	57
7	SLUTDISKUSSION	58
7.1	FÖRSLAG TILL FORTSATT FORSKNING	58
	KÄLLFÖRTECKNING	60
	BILAGOR	62

1 Inledning

I detta kapitel beskrivs uppsatsens bakgrund för att ge läsaren en första inblick i ämnet. Därefter förklaras uppsatsens huvudproblem och delproblem, syfte och avgränsningar.

1.1 Bakgrund

Bland de immateriella tillgångar som finns utgör forskning och utveckling (FoU) troligen en av de mest betydelsefulla för många företag. Flera branscher har växt fram som präglas av intensiv forskning och produktutveckling, däribland telekom, IT och bioteknik. I många fall har betydelsen av FoU ökat även i mer traditionella företag. För att kunna hålla sig kvar på sin marknad behöver de flesta företag satsa resurser på att hålla sig ajour med utvecklingen och förbättra sina produkter.¹

Med tanke på ovanstående resonemang är det viktigt att betydelsen av FoU fångas in i de finansiella rapporterna så att externa intressenter kan göra korrekta bedömningar av företagen. Det finns dock problem med att spegla betydelsen av FoU. Immateriella tillgångar passar sällan in i den redovisningsteori som ligger till grund för dagens finansiella rapporter. En debatt har därför pågått om hur FoU bör behandlas i redovisningen. De grundläggande alternativen är att kostnadsföra alla utgifter, eller att aktivera hela eller delar av dem som en tillgång i balansräkningen.²

Dessa olika metoder präglas av olika prioriteringar av redovisningens principer. Kostnadsföring av FoU handlar om att prioritera försiktighet i redovisningen. Resonemanget är att FoU bör ses som en löpande kostnad eftersom man inte vet om den skapar några framtida intäkter eller ej. Förespråkare för aktivering i någon form strävar däremot efter att matcha framtida intäkter med de kostnader företaget haft för att skapa dem. Försiktighetsprincipen får således stå tillbaka för matchningsprincipen. En tydlig konflikt kan utläsas mellan dessa två principer.³

De två mest betydelsefulla normsättarna för redovisning, amerikanska Financial Accounting Standards Board (FASB) och International Accounting Standards Board (IASB) har intagit olika ståndpunkter i fråga om redovisning av FoU. FASB förespråkar en total kostnadsföring i normen SFAS 2, medan IASB däremot förordar kostnadsföring av forskning och aktivering av ren utveckling i IAS 38. Åsiktsskiljaktigheterna visar på komplexiteten i ämnet.

1.2 Problemdiskussion

Redovisning finns till för att ge information till olika intressenter som berörs av företagets verksamhet. Redovisningen ska utgöra ett underlag som underlättar för dessa intressenter att fatta sina beslut.⁴ När man försöker avgöra hur FoU bör redovisas är det därför rimligt att redovisningens användares* intressen väger tungt i bedömningarna. Det gäller att ta hänsyn till vad de har för behov av information om FoU, hur de använder denna information och vilka synpunkter de har på de olika redovisningsmetoderna.

¹ Lev 2000:14-16, 52

² Lev 2000:85

³ Batty 1988:148

⁴ IASB 1995:§12

* Se bilaga fyra för definition av ordet

I de processer som föregår införandet av en ny redovisningsnorm hos FASB och IASB är det dock inte bara användarna som har inflytande över arbetet med att ta fram den nya normen. Redovisningens producenter, företagen själva, har också inflytande. I de normgivande organen finns representanter för företag och organisationer som företräder andra intressen än de rent användarmässiga. Nya normer är därför kompromisser mellan de olika representanterna. Samtidigt saknar vissa intressenter helt inflytande i normgivningsprocessen.⁵

FoU är med andra ord ett komplicerat område inom redovisningen. Det finns meningsskiljaktigheter gällande hur FoU ska redovisas, samtidigt som de normgivande organen tar hänsyn till fler än bara redovisningens användare. Därför skulle det vara ett värdefullt kunskapsbidrag att göra en undersökning som fokuserar på redovisningens användare och se vilken nytta de får ut av de olika redovisningsmetoderna som diskuteras för FoU. En sådan undersökning skulle tydligare klarlägga vad som är önskvärt ur användarnas perspektiv.

1.3 Huvudproblem

Med stöd av ovanstående diskussion blir vårt huvudproblem följande:

- *I vilken utsträckning tillfredsställer de grundläggande redovisningsmetoderna för FoU investerare, kreditgivare och allmänhetens informationsbehov om FoU?*

Användarna av redovisning kan genom den så kallade intressentmodellen delas in i ett antal intressentgrupper* vars intressen inte alltid sammanfaller. Vi har valt att göra intervjuer med ett antal grupper av användare som representanter intressenterna investerare, kreditgivare samt allmänheten. De två förstnämnda intressenterna är de som IASB och FASB främst riktar sig till, medan allmänheten i uppsatsen representeras av användargruppen* ekonomijournalister, vilka är viktiga förmedlare av information till stora delar av allmänheten.

Även om det inte framgår i själva huvudproblemet kommer vi att diskutera ämnet med en fjärde grupp i form av revisorer. Dessa har en annan utgångspunkt och kompetens än användarna själva, men deras arbete har avgörande betydelse för dem. Revisorernas målsättning är som bekant att för användarnas räkning säkerställa att redovisningen är korrekt. Därför ingår de i vårt användarperspektiv. I komplicerade redovisningsämnen som FoU finns det sällan någon enskild källa som sitter inne med alla kunskaper och insikter. Därför vill vi inte begränsa oss till att acceptera användargruppernas resonemang i vår undersökning utan vidare. Revisorernas intervjuer är att se som ett komplement och kritiskt analysverktyg till intervjuerna med övriga grupper.

I uppsatsen granskas vilken nytta de tre förekommande metoderna att behandla FoU i redovisningen ger upphov till för de tre övergripande intressentgrupperna. De tre metoderna är total kostnadsföring, total aktivering och delvis aktivering. Vi kommer att göra bedömningar av nyttan metoderna skapar för de tre intressentgrupperna genom att

⁵ www.IASB.org, www.FASB.org

* Se bilaga fyra för definition av ordet

* Se bilaga fyra för definition av ordet

undersökningens resultat för varje metod kopplas till redovisningens grundläggande mål, principer och kvaliteter, och därefter analyseras tillsammans med revisorernas resonemang. Mycket viktigt för uppsatsens helhet är också att analysen kopplas till tidigare forskning och debatt i ämnet. Denna aspekt bidrar med viktiga argument och resonemang som påverkar uppsatsens slutsatser.

1.4 Delproblem

För att göra huvudproblemet mer greppbart har vi formulerat tre delproblem som kommer att behandlas i uppsatsen innan huvudproblemet besvaras. Genom att besvara dessa delproblem kommer vi att skapa förutsättningar för att lämna ett svar på vårt huvudproblem. Därför bör de inte ses som helt separata frågeställningar, utan snarare som olika aspekter på huvudproblemet. Om någon av delarna saknades skulle det inte finnas tillräckligt med underlag för att kunna diskutera huvudproblemet. Delproblemen lyder som följer:

- *Vilket informationsbehov om FoU har investerare, kreditgivare och ekonomijournalister?*
- *Hur viktig är information om FoU i räkenskaperna* jämfört med tilläggsinformationen* i finansiella rapporter* för dessa grupper?*
- *Hur resonerar investerare, kreditgivare, ekonomijournalister och revisorer kring användningen av redovisningsmetoderna?*

Delproblem ett handlar om vilken information om FoU de utvalda användargrupperna egentligen efterfrågar samt hur viktiga de finansiella rapporterna är i sammanhanget. Genom att behandla och analysera detta delproblem får vi en uppfattning om hur stort behovet av information om FoU är för de övergripande intressentgrupperna som användargrupperna representerar.

Delproblem två behandlar vikten av räkenskaper jämfört med tilläggsinformation i finansiella rapporter. Det är viktigt att betona att vi endast översiktligt kommer att beröra tilläggsinformationen. Anledningen till att vi vägt in denna aspekt är att den betydelse som användare fördelar på räkenskaper och tilläggsinformation troligen har inflytande på vilken redovisningsmetod i räkenskaperna som passar dem bäst. Frågan är om det är så meningsfullt att använda en redovisningsmetod som förmedlar en aspekt av företaget om tilläggsinformationen gör det mycket bättre. Det är viktigt att undersöka hur stor del av de utvalda användargruppernas informationsbehov som uppfylls av tilläggsinformation för att kunna avgöra hur stor del av behovet som ska fyllas av räkenskaperna.

Delproblem tre behandlar slutligen vilka tankegångar och resonemang som olika användargrupper och revisorer i vår undersökning har kring lämpligheten att använda de olika redovisningsmetoderna. I svaret på detta delproblem presenterar vi dessa resonemang och analyserar dem genom att ställa dem mot redovisningsteori och tidigare forskning. Detta är ett viktigt steg i vårt försök att dra generella slutsatser om de övergripande intressentgrupperna.

* Se bilaga fyra för definition

* Se bilaga fyra för definition

* Se bilaga fyra för definition

1.5 Syfte

Syftet med uppsatsen är att *öka kunskapen om investerares, kreditgivares och allmänhetens informationsbehov* genom att undersöka vilken information om FoU de intervjuade användarna efterfrågar. Dessutom vill vi *öka kunskapen om hur väl tre grundläggande redovisningsmetoder tillfredsställer dessa behov*. Vårt kunskapsbidrag är dock inte bara en vidareförmedling av användargruppernas åsikter, utan bör ses i ett något större perspektiv eftersom vi analyserat deras argument med hjälp av redovisningsteori, revisorers resonemang och tidigare forskning för att dra slutsatser ur ett brett användarperspektiv.

Uppsatsen riktar sig till en bred publik. Såväl redovisningsansvariga på företag som forskare i den akademiska världen kan ta del av uppsatsens resultat eftersom de alla har ett intresse av att få veta mer om redovisningens användare och deras prioriteringar.

1.6 Avgränsningar

Uppsatsen är avgränsad till att beröra endast användarperspektivet på redovisningsinformation angående FoU och inte den problematik som ligger i dess producerande. Den problematiken har vi redan behandlat i vår kandidatuppsats, där vi undersökte redovisningsinformation om FoU ur ett producentperspektiv. En mer ingående förklaring på vad användar- och producentperspektiven innebär ges i referensramen. Vi berör inte heller den problematik som ligger i att normsättare ofta är tvungna att ta hänsyn till andra intressegrupper än bara användare, när de utformar lagar och normer.

Problematiken angående redovisning av FoU går att dela in i tre olika områden. Det första handlar om att *identifiera* vilka utgifter i ett företag som tillhör FoU. Det andra området handlar om att *välja metod* för att redovisa utgifter för FoU. Det vill säga om man skall utgå från försiktighetsprincipen och kostnadsföra utgifterna, eller basera sitt ställningstagande på matchningsprincipen och tillgångsföra dem, eller använda en kombination av dem båda. Det tredje området uppstår bara om delar av eller hela utgiftsbelopp har tillgångsförts. Det berör problematiken att *välja avskrivningstid* för att matcha framtida intäkter som bygger på FoU med avskrivningarna av tidigare FoU-utgifter.

Vi har avgränsat oss till att endast behandla det mellersta området, genom att undersöka hur tre redovisningsmetoder för FoU tillfredsställer olika användargrupperns informationsbehov. Orsaken till detta är att det skulle vara allt för svårt att täcka in alla tre områden. Därför tar vi i stort sett identifieringen av FoU-utgifter som given och vi berör bara marginellt problematiken med avskrivningstid.

Vi har inte heller gått in i detalj på olika redovisningsnormer angående FoU, som till exempel RR15, IAS38 eller SFAS2. Det beror på att de alla bygger på någon av de tre redovisningsmetoder som vi har utgått ifrån och det ligger inte inom ramen för uppsatsens problem att gå in på dem i detalj. Dessutom innehar sällan användare av redovisningsinformation detaljerade kunskaper om redovisningsnormer.

I detta kapitel har uppsatsens bakgrund, huvud- och delproblem, syfte och avgränsningar beskrivits.

2 Metod

I detta kapitel behandlas till en början uppsatsens angreppssätt och metodologiska struktur. Därefter sker en genomgång av hur vi har dragit slutsatser och gjort vårt urval. Avslutningsvis går vi igenom hur materialinsamlingen har gått till och utvärderar uppsatsens kvalitet med hänsyn till validitet och källkritik.

2.1 Undersökningens ansatser och metod

Det finns olika sätt att angripa problemområden. De hör intimt samman med vad man vill uppnå med en undersökning. Några olika ansatser är den *beskrivande* ansatsen, den *explorativa* och den *diagnostiserande*.⁶

Den *beskrivande* ansatsen lägger inte vikten på förståelse eller tolkning av ett problem. Istället handlar den om att beskriva olika fenomen eller förhållanden. Exempel på detta är opinionsundersökningar eller statistisk information om ett lands befolkning.

En *explorativ* undersökning har ansatsen att utforska okända eller mindre kända förhållanden. Den kan användas för att finna intressanta frågor som andra undersökningar kan arbeta vidare på eller ingå som en förstudie i en undersökning med en annan ansats. Ett exempel på detta är när organisationskonsulter ofta får börja med en explorativ ansats när de skall hjälpa ett företag med deras problem, eftersom personalen ofta inte själva direkt kan svara på det.

Den *diagnostiserande* ansatsen innebär att man studerar kända symtom för att komma fram till vilka faktorer de beror på. Det kan till exempel vara vilka faktorer som ligger till grund för dålig produktivitet eller stor personalomsättning. Det centrala i en diagnostiserande undersökning är en önskan om en bättre förståelse eller förklaring till en problematik eller delar av en, för att kunna åtgärda den genom att göra framtida Anpassningar.

Uppsatsens huvudproblem handlar om att undersöka i vilken grad olika redovisningsmetoder av FoU tillfredställer olika intressentgruppers informationsbehov av FoU. Vi har valt att koncentrera oss på tre olika intressentgrupper. Dessa är kreditgivare, investerare och allmänheten.

För att besvara huvudproblemet använder vi både en explorativ och en diagnostiserande ansats, och inte en beskrivande. En beskrivande ansats skulle i vårt fall ha inneburit att vi försökt göra generaliseringar om vad varje intressentgrupp som vi har valt ut har för inställning generellt till olika redovisningsmetoder om FoU, vilket inte är tanken med uppsatsen.

Det finns inget vattentätt skott mellan ansatserna i uppsatsen utan de går delvis in i varandra. Den *explorativa* ansatsen innebär vi att utforskar användargruppers informationsbehov om FoU samt tilläggsinformationens betydelse för detta behov. Vi vill även finna nya argument och resonemang kring redovisningsmetoderna utifrån de tre valda användargruppers och revisorernas synvinklar, samt utvärdera argument från tidigare debatt och forskning. I den *diagnostiserande* ansatsen bygger vi sedan vidare på våra resultat och ställer en

⁶ Andersen 1998:18-21

generaliserande diagnos över i vilken grad redovisningsmetoderna tillfredställer informationsbehoven hos de tre övergripande intressentgrupperna, som användargrupperna i vår undersökning representerar.

Rent praktiskt går vår analys till på följande sätt. Genom att efter våra intervjuer utvärdera vilka argument som består eller tillkommer för de olika redovisningsmetoderna och därefter koppla dem till redovisningsprinciper och kvaliteter, får vi fram en slutlig profil för varje redovisningsmetod. Denna länkas sedan till redovisningens grundläggande mål. Detsamma görs även med användargruppernas konstaterade informationsbehov. Därefter har vi skapat förutsättningar för att göra bedömningar gällande de olika metodernas förmåga att tillfredsställa de övergripande intressentgruppernas informationsbehov. Slutsatserna bygger på våra bedömningar och kopplingar till redovisningsteori, revisorernas resonemang och argument från tidigare debatt och forskning.

2.1.1 Uppsatsens metodstruktur

För att värdefulla slutsatser skall kunna dras från en undersökning, är det viktigt med en grundläggande struktur på uppsatsen. Vi har därför utgått ifrån en artikel i ämnet av forskarna Lukka & Kasanen. De anser att en studie skall innehålla tre olika delar för att trovärdiga slutsatser skall kunna dras utifrån den. För det första krävs en teoretisk bas om ämnet i fråga som består av lämpliga koncept, modeller, argument, tolkningar och forskningstraditioner. För det andra är tidigare empiriska undersökningar med deras tolkningar och resultat av stor vikt. Den tredje och sista delen är studien självt med dess empiri, resultat och analys.⁷

Uppsatsen består därför av tre olika komponenter. Den första är en översikt av den redovisningsteori som ligger till grund för olika sätt att redovisa FoU. Den innehåller mål för redovisningsinformation, kvalitativa aspekter på redovisningsinformation, olika metoder för att redovisa FoU och vilka argument som stödjer dem. Den andra delen består av tidigare empirisk forskning och tolkningarna av dess resultat. Dessa två delar presenterar vi i uppsatsens referensram. Den sista komponenten är vår egen empiriska undersökning och vår analys av den. Den presenteras i empiridelen och analysdelen.

2.2 Urval

Undersökningen utgår från användarperspektivet. För att identifiera användare av finansiella rapporter använder vi oss av den allmänt kända intressentmodellen. Den inbegriper nuvarande och potentiella investerare, anställda, långgivare, leverantörer, kunder, stat och kommun och allmänheten. En grundligare genomgång av intressentmodellen sker i referensramen.

2.2.1 Motivering till undersökningens urval av användargrupper

Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer med tre användargrupper som representerar tre intressentgrupper. Dessa användargrupper är investerare, kreditgivare och ekonomijournalister. Användargruppen investerare representerar investerare i intressentmodellen. Den består av finansanalytiker och ägarrepresentanter i undersökningen. Användargruppen kreditgivare representerar intressentgruppen långgivare. De intervjuade kreditgivarna är båda anställda på en större affärsbank. Ekonomijournalister representerar

⁷ Andersen 1998: 21,133, Lukka & Kasanen 1995

intressentgruppen allmänheten i egenskap av informationsspridare. De intervjuade arbetar på affärspress.

Revisorerna representerar, som vi tidigare nämnt, inte en intressentgrupp på samma vis som de andra i undersökningen. Orsaken till att vi valde att ha med dem, fastän de inte är ”användare” av redovisningsinformation om FoU på samma vis som de andra grupperna, är att de kommer tidigare i den informationskedja som kopplar samman producenter av redovisningsinformation med användare. Öhrlings PwC använder en modell över denna kedja av information som vi presenterar i referensramen.

Genom att intervjua dem fick vi revisorers syn på vilken kvalitet olika typer av metoder och ”disclosure” av FoU har i praktiken. Det beror på att de har större insikt, än de andra tre grupperna, i bland annat hur tillförlitlig information de olika metoderna bidrar med och hur stor jämförbarhet den ger. Detta gav en viktig ny dimension till vad som är värdefull information för användargrupperna och hur den uppfyller redovisningens mål.

2.2.2 Undersökningens urval av intervjupersoner

För att öka möjligheten att få fram nya argument och resonemang har vi valt att intervjua två personer från varje användargrupp. Vi har också valt att intervjua två revisorer av liknande skäl.

Till investerarperspektivet har vi intervjuat en finansanalytiker och en representant för enskilda aktieägare. Anledningen till detta är att finansanalytiker är professionella bedömare av redovisningsinformation, medan enskilda aktieägare oftast inte arbetar professionellt med den. Vi vill därigenom öka möjligheterna att få fram olika typer av resonemang kring redovisning av FoU ur ett investerarperspektiv.

De kreditgivare vi har valt att intervjua arbetar båda på en stor affärsbank. En av dem är kundansvarig och har mer personkontakt med företag, medan den andra arbetar på en kreditavdelning och har inte lika stor personlig kontakt med företag. Orsaken till detta val är att deras behov av redovisningsinformation förmodligen är något skilda.

När det gäller ekonomijournalister har vi valt att endast intervjua sådana som arbetar inom affärspress, eftersom de har mer tid att analysera FoU än journalister på dagspress.

Båda de revisorer vi har intervjuat arbetar med företag som är forskningsintensiva. Eftersom problematiken är något annorlunda mellan stora stabila företag och mindre mer nyuppstartade, har vi intervjuat en revisor som arbetar mot stora företag och en som arbetar mot mindre och medelstora.

2.3 Materialinsamling

Materialinsamlingen är förutsättningen för att kunna besvara de olika delproblemen i uppsatsen och därigenom huvudproblemet. Det vi förklarade tidigare i metoddelen handlade om hur vi strukturerar det insamlade materialet till uppsatsen för att kunna analysera och dra slutsatser ifrån det. Vi kommer därför att under denna avdelning av metoden gå in något djupare på vad det insamlade materialet består av, som motsvarar de tre komponenter

uppsatsen är byggd på, nämligen redovisningsteori, tidigare forskning med dess resultat och vår egen undersökning med analys och slutsatser.⁸

2.3.1 Sekundär data

Undersökningen bygger på både sekundär och primär data. Sekundär data är sådan som samlats in av andra personer, forskare eller institutioner. Den sekundära datan består i vårt fall av böcker och artiklar som beskriver teorier, metoder, tidigare forskning och tolkning av dessa som är kopplade till redovisning av FoU. Den sekundära datan behandlar följaktligen de två komponenter vi tidigare nämnt att referensramen består av.

2.3.2 Primär data

Primär data är sådan man samlar in själv och i vårt fall består den av vår empiriska undersökning. Primärdatan består av besöks- och telefonintervjuer. Som tidigare nämnts utför vi två intervjuer med varje grupp och vi har därför gjort totalt åtta stycken. Vi har i största möjliga mån försökt göra besöksintervjuer, men vi var tvungna att utföra telefonintervjuer med dem som inte arbetade i Göteborg eller dess närhet. Detta gäller framförallt finansanalytiker och ekonomijournalister.

Det finns en rad olika sätt att utföra intervjuer på. Vilken typ som används beror på undersökningens ansats. Några exempel är: den öppna intervjun, den delvis strukturerade intervjun och den standardiserade intervjun. Vi använder oss av den delvis strukturerade intervjun eftersom den ger oss möjlighet att få fram djupare resonemang på ett så effektivt sätt som möjligt. Till skillnad från den öppna intervjun används en frågemall i den delvis strukturerade intervjun, men svaren är inte slutna till olika alternativ som vid den standardiserade.⁹

Vid både besöks- och telefonintervjuerna använde vi oss därför av en frågemall med öppna svar som grund. Den är likadan för de tre användargrupperna, men något annorlunda för revisorerna. Frågemallen är uppdelad för att behandla de tre områden som delproblemen berör och är därigenom länkad till huvudproblemet. Frågemallarna för intervjuerna finns bifogade i bilagorna.

Innan intervjuerna skickade vi intervjupersonerna frågemallen så att de hade möjlighet att sätta sig in i frågorna. Frågemallarna är utformade så att frågorna står i en viss ordning med något allmännare frågor i början. De är formulerade på ett sådant sätt att de ger öppna svar och är tänkta som ett stöd vid intervjun. Svaren vid intervjuer av detta slag blir tämligen omfattande och inte lika strukturerade som när slutna frågor används. I empiridelen av uppsatsen presenteras därför sammanfattningar av intervjuerna för att göra materialet mer överskådligt.

Vid besöksintervjuerna använde vi oss av en diktafon för att kunna tolka svaren bättre i efterhand. Alla intervjuer av denna typ skedde på respektive intervjupersons arbetsplats. Enda undantaget är Gunnar Eek som vi intervjuade i ett konferensrum på Handelshögskolan i

⁸ Anderssen 1998:149-152

⁹ Andersen s 161-163

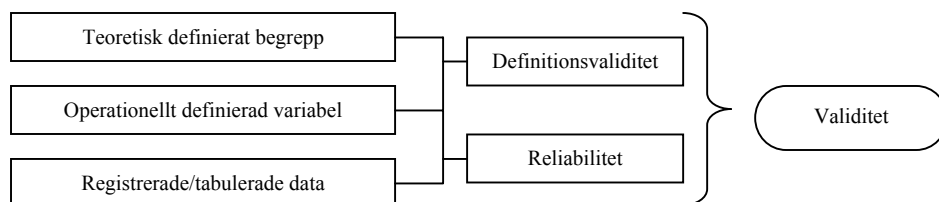
Göteborg. Intervjuerna gick till så att vi först sammanfattade vad uppsatsen handlar om och sedan började vi ställa frågor med intervjumallen som grund. De flesta av intervjupersonerna tenderade till att svara på flera frågor samtidigt. Tanken med semistrukturerade intervjuer är att frågorna skall vara ett stöd och att den person som blir intervjuad så fritt som möjligt skall kunna framföra sina svar. Vi ställde därför följdfrågor för att få alla frågor besvarade men var noga med att inte ställa ledande frågor.

Vid telefonintervjuerna hade vi inte möjlighet till att använda diktafon. Vi använde istället trepartssamtal och en av oss skötte majoriteten av intervjun, medan den andre antecknade. I övrigt gick intervjuerna till på samma vis som vid besöksintervjuerna.

Efter båda typerna av intervjuer skickade vi våra tolkningar av intervjupersonernas svar till dem, för att försäkra oss om att vi uppfattade deras svar korrekt. Det sista förfarandet att skicka tillbaka sammanfattningarna för bekräftelse av korrektheten i dem var tyvärr inte möjligt i Eva Widhems fall.

2.4 Validitet

Validitet handlar om vilken kvalitet en undersökning besitter och beror i sin tur på definitionsvaliditet och reliabilitet.¹⁰

Källa: Andersen 1998: 85

2.4.1 Definitionsvaliditet

Definitionsvaliditet handlar om hur väl teoretiska begrepp i uppsatsen är överförda till empiriskt mätbara storheter. Förfarandet som sådant kallas även *operationalisering*. Definitionsvaliditet går att dela in ytterligare i *giltighet* och *relevans*. Giltighet handlar om den generella överensstämmelsen mellan de teoretiska och empiriska begreppsplanen. Relevansen handlar om hur relevant urvalet av våra empiriska begrepp och variabler är för problemställningen.

Uppsatsen utgår från ett användarperspektiv och vi är intresserade utav hur stor nytta olika intressentgrupper har för olika typer av redovisningsinformation angående FoU. Vi har identifierat användbarheten eller nyttan av redovisningsinformation utifrån redovisningsprinciper, kvaliteter och de mål som FASB och IASB har ställt upp för redovisningsinformation. Vi kommer att gå igenom dessa djupare i vår referensram.

¹⁰ Andersen 1998:80-82, 85

Redovisningsmålen, kvalitetsaspekterna och principerna använder vi som ett stöd för att bedöma hur stor nytta olika användare har av information om FoU med utgångspunkt ur olika redovisningsmetoder. Vi analyserar också de nya argument och resonemang om de tre redovisningsmetoderna som vi fått fram i våra intervjuer med de argument och resonemang som kommit fram i tidigare forskning.

Giltigheten i uppsatsen är tillfredställande eftersom vi använder oss av redovisningens mål, kvaliteter och principer som är grundläggande delar inom redovisningsteorin. Genom att använda dem genomgående i uppsatsen, drar vi giltiga slutsatser om hur väl de tre redovisningsmetoderna tillfredställer olika intressentgruppers informationsbehov.

Undersökningens relevans är god eftersom huvudproblemet, delproblemen och frågemallen är väl länkade till varandra och sedan relaterade till referensramen. Undersökningens användargrupper av redovisningsinformation om FoU och revisorerna till undersökningen är också definierade genom befintlig teori.

2.4.2 Reliabilitet

Reliabilitet handlar om hur tillförlitliga mätinstrument eller mätmetoder är som används i undersökningen och hur känsliga de är för tillfälliga störningar. Detta begrepp är lättare att använda vid statistiska undersökningar med mätbara variabler. Vi har gjort en kvalitativ studie och våra variabler går inte att ”mäta” på samma vis som vid en kvantitativ studie. När vi diskuterar den nytta de olika grupperna får av redovisningsmetoderna utgår vi från allmänt vedertagna redovisningsmål, kvaliteter och principer för att sätta in redovisningsmetoder och gruppernas informationsbehov i ett sammanhang. Därför går det inte att uppnå någon absolut reliabilitet, utan det är upp till läsarna av uppsatsen att bedöma hur väl vi har lyckats.

Vi är dock insatta i redovisning av FoU eftersom vi har gjort en tidigare uppsats på ämnet och vi anser därför att vi haft goda förutsättningar att utföra bra intervjuer. Vi har också utformat vårt förfarande vid intervjuerna så att andra personer med hög sannolikhet skulle få samma svar som vi, med förutsättning att de är insatta i ämnet.

2.5 Källkritik

För att en undersökning skall bli vetenskaplig och trovärdig är en av grundstenarna att materialet är tillförlitligt. Därför är det av stor vikt att granska källor kritiskt. Fyra grundläggande krav på källor är att de skall vara äkta, oberoende, färska och samtida. Äkthet innebär att de inte får vara förfalskade eller förvanskade. Oberoende innebär att källor helst skall vara oberoende av varandra för att öka chansen att få fram en bild som ligger så nära sanningen som möjligt. Färskhet och samtidighet är ibland motsägelsefulla. Färskhet innebär att källan skall vara så ny som möjligt medan samtidighet innebär att den skall ligga så nära händelsen den beskriver som möjligt. Vilket som är viktigast beror på undersökningens utformning.¹¹

Källkritik är viktigt när man vill undersöka något som har inträffat och man inte själv har bevittnat det man vill undersöka. Denna uppsats behandlar inte någon händelse eller något

¹¹ Rolf Ejvegård 1996:59-63

fenomen som har inträffat och därför är inte källkritik aktuell i någon större utsträckning när det gäller primärdatan.

När det gäller sekundärdatan i vår uppsats är det däremot något annorlunda. Den beskriver heller ingen händelse och därför är samtidighetskravet inte aktuellt, men kunskap är något som ackumuleras och det är därför av stor vikt att sekundärkällorna är så färska som möjligt. För att referensramen i form av teori och tidigare undersökningar skall bli så trovärdig som möjligt har vi ansträngt oss för att finna de senaste rönen inom den problematik som rör redovisning av FoU.

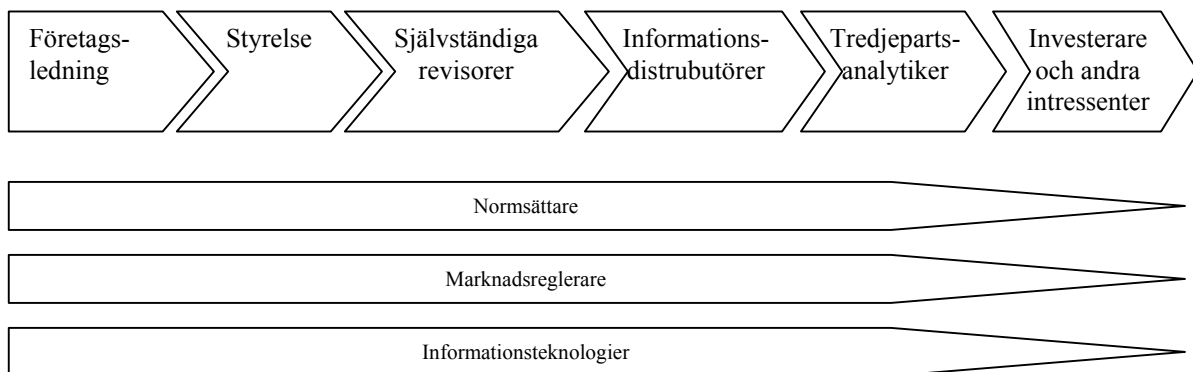
I detta kapitel har vi gått igenom uppsatsens ansatser och metodologiska struktur. Vi har också beskrivit tillvägagångssättet vid vårt urval och hur vi dragit slutsatser utifrån uppsatsens struktur. Till sist förklarade vi hur materialinsamlingen gått till, hur vi utvärderat uppsatsens validitet och bedrivit källkritik.

3 Teoretisk referensram

I det här kapitlet presenterar vi först uppsatsens användarperspektiv genom informationskedjan och intressentmodellen. Därefter redogörs för de redovisningsteoretiska begrepp som används i analys och slutsatser i form av redovisningens grundläggande mål, kvaliteter och principer. Sist men inte minst diskuteras de tre redovisningsmetoderna för FoU och den debatt som skett kring dem.

3.1 Informationskedjan enligt Öhrlings Pricewaterhousecoopers

Undersökningen utgår från användarperspektivet som vi har definierat utifrån informationskedjan enligt Öhrlings PwC. Informationskedjan börjar med ett företags ledning som gör ett bokslut som godkänns av företagets styrelse. I det tredje steget granskar revisorer informationen. Efter dessa länkar följer sedan ett par steg där informationen förmedlas vidare och analyseras innan företagets intressenter tar del av den. Hela kedjan stöds under vägen av normsättare som skall garantera informationens kvalitet, marknadsreglerare och teknik som möjliggör informationsflödet.

Källa: Öhrlings Pricewaterhousecoopers

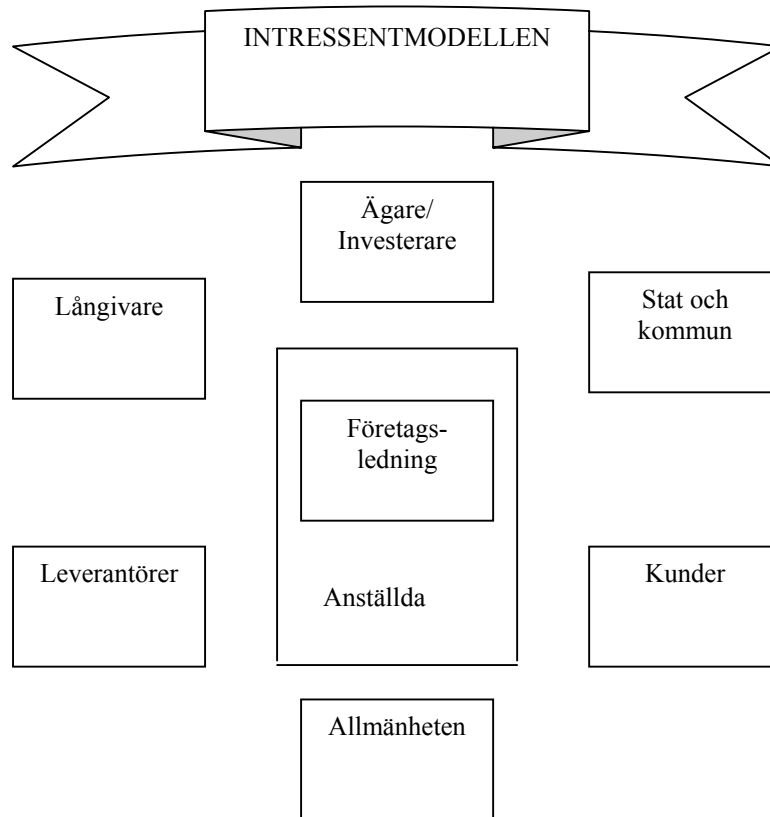
I denna uppsats har vi som sagt utgått från användarperspektivet. Detta har vi gjort genom att intervjua olika användargrupper som passar in under de tre sista stegen, såsom media, kreditgivare och analytiker. Vi har också intervjuat revisorer, som motsvarar det tredje steget, för att få deras kvalitetsperspektiv på redovisning som en dimension i vår analys.

3.2 Intressentmodellen

Efter att vi definierat användarperspektivet utifrån informationskedjan gjorde vi det ovannämnda urvalet av grupper för undersökningens intervjuer. Vi utgick då från den allmänt kända intressentmodellen, eftersom den beskriver de olika grupper som har intresse av information från företag. Den inbegriper nuvarande och potentiella investerare, anställda, långivare, leverantörer, kunder, stat och kommun, och allmänheten.¹²

¹² Thomasson mfl, 1999:21, IASB Framework

Ett företag är för sin existens inte bara beroende av de personer och grupper som finns inom det utan även av olika grupper i sin omvärld. De grupper som företaget har ömsesidigt beroende med kallas därför intressenter. Ett företag är finansiellt beroende av investerare och långivare. Det har behov av varor från leverantörer och inbetalningar från kunder. Ett företag utnyttjar även stat och kommuner ifråga om rättskipning, undervisning och arbetsförmedling.

Källa: Thomasson m.fl., 1999: 21

De olika intressentgrupperna är intresserade av finansiella rapporter utifrån sina specifika beroendeförhållanden till företag.

Företagsledningen tillhör de interna intressenterna i ett företag och representerar därför i denna modell den centrala delen av företaget. Ledningen är kärnan ur vilken sedan redovisningsinformationen förs vidare, vilket också flödesschemat från Öhrlings PwC visar. De är därför producenterna av informationen, men samtidigt är de också själva intresserade av den. På grund av att uppsatsen har ett externt användarperspektiv ligger de dock utanför våra avgränsningar.

Anställda är också en intern intressent och del av företaget. De är intresserade av hur stabilt och lönsamt företaget är som de är anställda vid. De vill också få information om löner och belöningar, pensionsförmåner och karriärmöjligheter.

Investerare tillhandahåller riskkapital och är intresserade av ett företags inneboende risk och dess avkastning. Aktieägare är också intresserade av information som kan ge dem en uppfattning om framtida utdelningar. De behöver information som kan ge underlag för deras bedömningar om de skall köpa eller sälja.

Långgivare är främst intresserade av information som kan ge dem möjlighet att bedöma företags möjligheter att betala räntor och amorteringar.

Leverantörer vill få liknande information som långgivare för att kunna bedöma ifall ett företag kan betala sina kortfristiga skulder.

Kunder är intresserade av företags förväntade livstid. Speciellt om de är engagerade i dem på längre sikt eller är beroende av dem.

Stat och kommun är intresserade av fördelningen av resurser mellan olika delar av samhället och därigenom även av företags förehavanden. De behöver också information för att kunna reglera olika marknader, besluta om skattepolitik och framställa statistik över BNP och så vidare.

Finansiella rapporter är intressanta för *allmänheten* ur aspekten att de kan förmedla information om trender, utvecklingen av företagets lönsamhet och dess förehavanden. Företag påverkar allmänheten på många olika vis bland annat genom att tillhandahålla arbete med mera och därför är informationen även intressant för dem.

Finansiella rapporter har svårt att täcka alla intressentgruppers skilda behov eftersom de är så pass olika till sin karaktär. Enligt IASB:s framework är dock en stor del av intressentgruppernas olika informationsbehov gemensamma för dem alla. Dessa motsvaras till stor del av investerares behov eftersom de tillhandahåller riskkapital till företag.

Vi har med intressentmodellen som grund, valt att göra kvalitativa intervjuer med tre olika användargrupper. Dessa är investerare, kreditgivare, ekonomijournalister. De tre grupperna representerar olika delar av intressentmodellen. Investerare i intressentmodellen motsvaras av investerare i undersökningen och långgivare representeras av kreditgivare. Ekonomijournalister motsvarar framförallt den del av allmänheten som läser affärspress, eftersom ekonomijournalister förmedlar vidare och tolkar information genom massmedia.

3.3 Redovisningens mål

Undersökningen utgår från de mål som FASB och IASB har ställt upp. Anledningen till att vi utgår från deras mål är att dessa normgivare är de som i störst utsträckning påverkar svenska företag. De är därför mer relevanta för oss eftersom vår undersökning utgår från svenska förhållanden.

De redovisningsmål som FASB och IASB har ställt upp utgick ifrån början från de intressentgrupper som har direkt ekonomiskt intresse i företag, nämligen långgivare och finansiärer. Senare lade de även till anställda, stat och kommun, allmänheten, leverantörer och kunder. Tyngdpunkten ligger dock fortfarande på investerare och finansiärer, eftersom målen till största delen utgår från finansiella förhållanden. Informationen är dessutom inte lika lättillgänglig för till exempel allmänheten som för långgivare och finansiärer, eftersom FASB och IASB utgår ifrån att förkunskaper i ekonomi krävs för att kunna tolka informationen.¹³

¹³ Falkman 2000:58-60

De mål som ställts upp av FASB och IASB angående vilken information finansiella rapporter skall syfta till att ge, har vi sammanfattat i fyra punkter:

- Underlag för rationellt ekonomiskt beslutsfattande.
- Eliminering av osäkerhet.
- Information om tillgångar och skulder.
- Ledningens förvaltning.

Det första målet handlar om att framförallt ge nuvarande och eventuella långgivare, investerare och andra användare värdefull information, som underlag till *rationella ekonomiska beslut* angående speciellt kreditgivning och investering. Både FASB och IASB anser att information utifrån detta mål även kan användas av andra grupper, men den möter inte deras behov i lika stor utsträckning eftersom den handlar om finansiell information.¹⁴

Det andra målet handlar om att ge nuvarande och eventuella långgivare, investerare och andra användare, information som underlag för att bedöma *storleken, tidpunkten och osäkerheten* i företags kassaflöden. Information som syftar till att uppfylla detta mål är speciellt viktig för långgivare och investerare, eftersom deras kassaflöden i form av räntor och utdelningar är beroende av företags kassaflöden.

Det tredje målet syftar till att redovisningsinformation skall innehålla fakta om företags *tillgångar och vem eller vilka som har legitima krav på dessa*. Dessutom är det viktigt att värdoförändringar av tillgångar och skulder, som beror på transaktioner och andra händelser eller omständigheter, framgår.

Det sista målet handlar om att finansiella rapporter bör ge underlag för speciellt investerare att bedöma hur väl *ledningen* av ett företag *förvaltar* sitt uppdrag. Information av det slaget är viktig för att de skall kunna avgöra om de skall köpa eller sälja sina poster i ett företag, eller om de skall behålla eller byta ut ledningen.

3.4 Redovisningens kvalitativa egenskaper och principer

Både FASB och IASB har utvecklat ett ramverk som definierar alla de grundläggande kvaliteter och principer som ska präglade god redovisning. Dessa måste finnas för att kunna uppfylla redovisningens mål. Vissa av dessa kvaliteter och principer är mer intressanta än andra för vår uppsats. Nedan beskriver vi de som berörs i uppsatsen.¹⁵

3.4.1 Relevans

”För att vara av värde måste informationen vara relevant för användarna som beslutsunderlag. Information är relevant om den påverkar användarnas beslut

¹⁴ Ibid, IASB Framework, Burton 1981:2-11

¹⁵ För en beskrivning av de kvaliteter och principer vi inte går igenom hänvisar vi till boken *Redovisningsteori* (Studentlitteratur 2000) av Pär Falkman.

genom att underlätta bedömningen av inträffade, aktuella och framtida händelser eller genom att bekräfta eller korrigera tidigare bedömningar”.¹⁶

Med andra ord måste informationen bidra med något beslutsfattaren inte tidigare kände till. Relevant information gör det möjligt för användarna att bättre uppfylla sina uppställda mål.¹⁷ FASB har valt att vidare dela upp relevans i ett antal underregenskaper. Informationen ska eliminera osäkerhet, kunna användas till kontroll och uppföljning av verksamheten, samt vara tidsenlig. Alla dessa tre underregenskaper måste vara uppfyllda för att informationen ska vara relevant.

3.4.2 Tillförlitlighet

”Information är tillförlitlig om den inte innehåller väsentliga felaktigheter och inte är vinklad. Användarna måste kunna förlita sig på att informationen på ett korrekt sätt utvisar antingen vad som görs gällande att den utvisar eller vad som rimligen kan antas att den visar”.¹⁸

Det kan ofta vara svårt att avgöra om information är tillförlitlig eftersom många redovisningsbegrepp inte har någon motsvarighet i verkligheten. Ju mer komplex verkligheten är, desto svårare är det att ta fram tillförlitlig information. Även tillförlitlighet kan delas in i flera underregenskaper; verifierbarhet, validitet och neutralitet.¹⁹

3.4.3 Jämförbarhet

”Användarna måste ges möjlighet att bilda sig en uppfattning om trender i företagets resultat och ställning genom att över en längre period jämföra de finansiella rapporter som företaget lämnar. Användare måste också ges möjlighet att jämföra olika företags finansiella rapporter med avseende på finansiell ställning och resultat samt förändringar i finansiell ställning. Därför måste värderingsprinciper och presentationstekniker för likartade transaktioner och andra händelser redovisas på ett likformigt sätt dels i ett och samma företag under längre tid, dels i olika företag”.²⁰

Det finns ofta ett motsatsförhållande mellan jämförbarhet å ena sidan och relevans och tillförlitlighet å andra sidan. Detta eftersom de redovisningssituationer som uppstår inom olika företag inte alltid är jämförbara även om samma redovisningsmetoder används. För att uppnå jämförbarhet blir man ibland tvungen att göra avkall på relevans och tillförlitlighet i informationen.²¹

3.4.4 Informationsekonomi

”Avvägningen mellan nytta och kostnad utgör en övergripande restriktion snarare än en fråga av kvalitativ karaktär. Nyttan av informationen bör vara större än kostnaden att tillhandahålla den. Jämförelsen måste här

¹⁶ IASB 1995

¹⁷ Falkman 2000:63

¹⁸ IASB 1995

¹⁹ Falkman 2000:65-66

²⁰ IASB 1995

²¹ Falkman 2000:68

huvudsakligen baseras på bedömningar. Såväl normgivare som de som upprättar eller använder finansiella rapporter måste /.../ vara medvetna om problemet”.²²

Informationens relevans och tillförlitlighet måste vägas mot kostnaden för att ta fram informationen. Teoretiskt fulländad redovisning är därför inte realistiskt eftersom den skulle kosta alltför mycket.²³

3.4.5 Försiktighetsprincipen

Alla värderingar och bedömningar i redovisningen ska göras med rimlig försiktighet. Exempel på detta är att enbart konstaterade intäkter för verksamhetsåret får tas med. Med andra ord bör värdeuppgångar på ännu ej avyttrade aktieposter inte räknas in i årets resultat. Däremot bör man vara generös när man redovisar kostnader och befarade förluster. Alla befarade förluster ska tas med i ett bokslut även om de inte var kända på balansdagen. Detsamma gäller värdeminskningar i anläggningstillgångar.²⁴ Motsättningar kan ibland uppstå mellan försiktighetsprincipen och matchningsprincipen (se nedan). Detta eftersom man inte bör aktivera några som helst osäkra tillgångar av försiktighet, medan matchningen kräver att dagens utgifter som syftar till framtida (eventuellt osäkra) intäkter aktiveras i balansräkningen och förs framåt.²⁵

3.4.6 Matchningsprincipen

Enligt denna princip bör de utgifter som uppstår idag för att skapa intäkter i framtiden inte kostnadsföras idag, utan bör aktiveras som tillgång och skrivas av när intäkterna uppstår. På så sätt matchas intäkter med de kostnader företaget haft för att skapa dem. Tanken är att få en bättre bild av företagets ekonomiska värdeskapande. Det kan emellertid vara svårt att relatera alla utgifter till de rätta intäkterna. Den kan som tidigare nämnts stå i motsats till försiktighetsprincipen som förespråkar kostnadsföring av dagens utgifter.²⁶

3.5 FoU i redovisningen

3.5.1 Tre olika metoder att redovisa FoU

Det finns två grundläggande sätt att behandla utgifter för FoU inom ramen för redovisning. Antingen aktiveras utgifterna för FoU eller så kostnadsförs de direkt när de uppstår. Utifrån dessa två angreppssätt att behandla FoU har olika metoder tagits fram för att redovisa utgifterna. Vi utvärderar de tre grundläggande av dem, nämligen *total kostnadsföring*, *total aktivering* och *delvis aktivering*. I litteraturen förekommer i liten utsträckning även andra typer av metoder, men de varken används eller diskuteras i någon större utsträckning och därför utgår vi inte från dem som något alternativ i vår studie.²⁷

²² IASB 1995

²³ Falkman 2000:69

²⁴ FAR:s Samlingsvolym 2002:975

²⁵ Thomasson 1999:108

²⁶ Falkman 2000:80

²⁷ Batty 1988:145-158, Lev 2000:135-154, SFAS2, RR15,BFN R1, Årsredovisningslagen

Total kostnadsföring innebär att alla utgifter för FoU kostnadsförs de år de uppstår. Denna metod används generellt sett i US GAAP enligt SFAS2, med vissa undantag för till exempel utveckling av mjukvara för försäljning som får aktiveras enligt SFAS86. Enligt SFAS2 måste dessutom de totala kostnaderna för FoU för varje år redovisas som en post. Enligt svenska årsredovisningslagen är också utgångspunkten att utgifter för FoU skall kostnadsföras men det finns inga krav på att det skall ske i en separat post såvida inte funktionsindelad resultaträkning används.

Möjlighet till *total aktivering* finns i årsredovisningslagen under förutsättning att utgifterna är av *väsentligt värde*. Denna metod innebär att alla identifierade FoU-utgifter förs in i balansräkningen som en tillgång. Dessa skrivs sedan av efter att produkten kommersialiserats för att matcha intäkterna från försäljningen under dess produktlivscykel. Vid eventuella misslyckanden att kommersialisera resultaten från FoU-projekt, skall de aktiverade kostnaderna skrivas ned till fullo.

Delvis aktivering är en kombination av de två tidigare metoderna. Den innebär att FoU delas upp i en forskningsdel, som består av både grundforskning och tillämpad forskning, och en utvecklingsdel. I bilaga tre finns Statistiska Centralbyråns definition av dessa olika stadier. Utgifterna för forskningsdelen skall kostnadsföras medan de för utvecklingsdelen skall föras in som en tillgång i balansräkningen. Den aktiverade utvecklingsdelen skrivs sedan av och eventuellt ned på samma vis som FoU vid total aktivering.

För att avgöra vad som är utveckling utgår man från olika kriterier som skall säkerställa att sannolika framtida ekonomiska fördelar kommer att flyta in till företaget och kostnaderna för utveckling kan mätas på ett tillförlitligt sätt. Utvecklingsdelen skall med andra ord ses som en tillgång.

IASB:s norm IAS38 utgår från delvis aktivering. Från och med 2002 används i Sverige RR15 som är en något ändrad version av IAS38. IAS38 skall användas i sin helhet från och med 2005, vilket beror på att EU har infört IASB:s normer som standard. Bland annat noterade bolag har därför ingen möjlighet att stödja sig på årsredovisningslagen och kan därför inte längre välja att redovisa FoU enligt någon av de andra metoderna.

3.6 Diskussion kring de tre grundläggande redovisningsmetoderna

I detta avsnitt diskuteras tidigare forskning och argumentation kring de tre grundläggande metoderna att behandla FoU i redovisningen. Tanken är att orientera läsaren kring de olika tankegångar som finns om varje metod. I analysen har vi använt oss av dessa resonemang tillsammans med intervjuresultat och redovisningsteori för att dra slutsatser kring nyttan med de olika redovisningsmetoderna.

3.6.1 Kostnadsföring

Enkelt att förstå

Kostnadsföring är den metod som använts mest hittills. Dess förespråkare framhåller främst att det är en mycket enkel metod att använda för alla parter. När FoU redovisas på samma sätt som andra typer av kostnader så som löner, hyror och underhåll är det enkelt för en läsare av

finansiella rapporter att förstå posten, förutsatt att den finns med som enskild post och inte är dold i andra kostnadsslag. Det går att se hur mycket som lagts ut på FoU under året på ett enkelt sätt.²⁸

Försiktigt tillvägagångssätt

En av orsakerna till att posten är lätt att förstå med kostnadsföring är att den inte innehåller några som helst bedömningar om framtida intäkter som kan uppstå tack vare FoU. Bedömningar om framtida intäkter är ett av de stora problemen med att redovisa FoU som tillgång. När posten är kostnadsförd har företaget undvikit detta problem och läsaren behöver inte ta ställning till några inbakade bedömningar. Det positiva med detta är att det är ett mycket försiktigt tillvägagångssätt. Risken att det finns felaktiga tillgångar i balansräkningen som inte ger några intäkter försvinner.²⁹

Svårt att bedöma FoU & missvisande resultat

Priset för försiktighet och kostnadsföring är att det blir mycket svårt för användare av redovisning att bedöma FoU överhuvudtaget.³⁰ Detta gäller i synnerhet om företag, som i Sverige, har möjlighet att helt slippa redovisa årets totala kostnader genom att använda kostnadsslagsindeldad resultaträkning där FoU-kostnader försvinner i exempelvis personalkostnader och hyra. Ytterligare ett problem är att eftersom kostnadsföring undviker att matcha de rätta intäkterna med sina kostnader blir årets resultat ofta missvisande. Under de år bolaget satsar hårt på FoU blir resultatet för lågt eftersom alla kostnader redovisas i samma period som de uppstår. Sedan blir vinsten onormalt hög när den nya produkten kommersialiserats eftersom då enbart intäkterna redovisas.³¹

Populär metod

Man kan fråga sig vad redovisningens användare anser om kostnadsföring som metod. En undersökning med intervjuer av företagsledare och finansanalytiker i Kanada visade att en stor majoritet av båda grupper förespråkade kostnadsföring av samtliga utgifter.³²

3.6.2 Aktivering

Redovisar FoU som tillgång

Samtidigt hörs kritiska röster om den totala avsaknaden av bedömningar i redovisningen av FoU. Om man aktiverar FoU och redovisar posten i balansräkningen så speglar detta att posten är en av de allra viktigaste tillgångarna inom många av dagens företag. De menar att kostnadsföring döljer det faktum att forskning och utveckling är livsavgörande för att

²⁸ Batty 1988:148

²⁹ Batty 1988:149

³⁰ Lev 2000:7

³¹ Elliot & Elliot 2000:234

³² Entwistle 1999

företaget ska kunna överleva i konkurrensen. Finns det däremot en post i balansräkningen har man tagit ett steg i riktningen att tala om för läsare vilka tillgångar företaget verkligen äger.³³

Mer rättvisande resultat

Om FoU aktiveras kommer ett mer rättvisande resultat att skapas. FoU-kostnaderna aktiveras och skrivs av när produkten lanserats och säljs på marknaden. Företaget väljer då en lämplig avskrivningstid som speglar produktens livscykel. Därmed ger det redovisade resultatet en bättre bild av företagets ekonomiska värdeskapande än vad kostnadsföring gör eftersom intäkter och kostnader matchas.³⁴

Svårt förutsäga framtida intäkter

När FASB tog ställning för en total kostnadsföring av FoU var diskussionen kring fastställandet av framtida ekonomiska fördelar en av de bärande punkterna. Normbildaren stödde sig på tre undersökningar som gjorts för att försöka fastställa ett samband mellan utlägg på FoU och framtida intäkter, vinster och marknadsandelar. Undersökningarna kom fram till att det inte fanns någon stark korrelation mellan hur mycket företaget lagt ut på FoU och de tre faktorerna. Slutsatserna från dessa undersökningar var att det är oerhört svårt att förutsäga framtida intäkter, vilket föranleder FASB att förespråka total kostnadsföring av försiktighetsskäl.³⁵

Andra undersökningar visade att av tre tekniskt lyckade produkter som färdigställts av utvecklingsavdelningar var i genomsnitt endast en kommersiellt framgångsrik. Slutligen visar en tysk undersökning att de 10 % mest framgångsrika patenterna i Tyskland svarade för 81-93 % av det totala patentvärdet där, vilket betyder att majoriteten av patenterna hade mycket lite värde.³⁶ FASB framför ytterligare kritik mot aktivering eftersom det visade sig att många av deras remissrespondenter tyckte att en aktiverad tillgång inte var användbar i uppskattningen av företagets framtida intjäningspotential. Detta just på grund av den stora osäkerheten i framtida resultat av FoU.³⁷

På frågan om svårigheterna att förutse framtida intäkter från FoU svarar förespråkarna för aktivering att misslyckanden och bakslag är naturliga steg på vägen till framgång. Eftersom man lär sig av sina misstag kan man inte säga att misslyckade projekt inte ger något alls, utan resultat och ny kunskap från dem används ofta i andra projekt som senare visar sig lyckade. Därmed bidrar misslyckade projekt till framgången för lyckade produkter.³⁸ Tillgångskriteriet om sannolika framtida intäkter bör med andra ord tolkas mindre restriktivt.

Risk för subjektiva avskrivningstider

Ett problem i sammanhanget är dock att avgöra vad som är den korrekta avskrivningstiden. Det är lika svårt att bestämma denna som det är för avskrivningar på till exempel goodwill, en

³³ Lev 2000:103

³⁴ Batty 1988:149

³⁵ SFAS2 1974:§39

³⁶ Lev 2000: 38

³⁷ SFAS2 1974:§40

³⁸ Hawkins 1973:265

annan omdiskuterad immateriell tillgång. Risken finns naturligtvis att företaget sätter en avskrivningstid som passar dess syften, snarare än att rapportera en rättvisande bild.³⁹

3.6.3 *Delvis aktivering*

Den tredje redovisningsmetoden, delvis aktivering av FoU, har kommit till för att försöka rätta till vissa av problemen med total aktivering. Den är i grund och botten en blandning av de två övriga metoderna och har därför samma karaktärsdrag som dessa för respektive del. Därutöver har metoden flera egna karaktärsdrag.

Lägre risk för att skapa värdelös tillgång

Enligt resonemanget så aktiverar företaget här bara de delar som uppfyllt vissa kriterier för sannolikhet för framtida intäkter, teknisk tillfredsställelse och så vidare. Med hjälp av kriterierna blir den andel av utgifterna som aktiveras mindre riskfylld än om alla utgifter skulle aktiveras. Genom att ställa krav för att aktivera ska man kunna undvika att skapa tillgångar som senare visar sig vara värdelösa.⁴⁰

Investerare uppskattar information om olika stadier i FoU

Undersökningar visar dessutom att investerare uppskattar information om olika stadier i FoU och bland annat höjer aktiekurser för företag med projekt nära kommersialisering.⁴¹ Detta torde innebära att informationen som ges om utlägg inom olika stadier i processen är betydelsefull för användarna. Kostnadsföring gör ingen uppdelning alls i olika faser och inte heller total aktivering skiljer utgifterna åt.

Tvungen att definiera meningsfulla kriterier

Som för övriga metoder är bilden inte enbart positiv. Kritiken mot delvis aktivering är att man till skillnad från övriga metoder måste lägga ned mycket möda på att definiera kriterier som är meningsfulla. En av FASB:s slutsatser när de tog ställning för kostnadsföring var att det inte ansågs möjligt att fastställa meningsfulla kriterier som gick att verifiera objektivt. Att avgöra när kriterierna är uppfyllda är en komplicerad fråga som riskerar att präglas till stor del av subjektiva bedömningar i företaget.⁴²

3.6.4 *Subjektiva bedömningar*

Det finns inom delvis aktivering ett utrymme för att göra bedömningar som gynnar företaget. Det har också sagts i detta sammanhang att det är svårt för revisorer att försöka avstyra sådana tilltag eftersom det krävs omfattande kompetens inom forskningsområdet för att kunna avgöra hur långt man kommit.⁴³

Kritiken om subjektiva bedömningar är något som finns om båda former av aktivering. För total aktivering gäller det nedskrivningar och avskrivningstider, medan det framförallt är

³⁹ Batty 1988:150

⁴⁰ Choi 1997:3.8

⁴¹ Pinches, Narayanan och Kelm 1996: 9:60-69

⁴² SFAS2 1974:55

⁴³ Engström 2000

aktiveringstillfälle och senare avskrivningstid som är fokus för delvis aktivering. Förespråkare för dessa metoder menar dock att även om bedömningarna kan bli subjektiva så är det ändå bättre än att ingen bedömning görs alls som är fallet vid total kostnadsföring där man ju schablonmässigt förutsätter att FoU inte leder någonstans.⁴⁴

3.6.5 Jämförbarhet

Att jämförbarhet är en kvalitet som är värd att eftersträva i redovisningen är fastställt sedan länge. Man vill kunna jämföra siffror för samma företag bakåt i tiden, men även med olika konkurrenter. Detta blir ett problem när företagen ska bestämma avskrivningstider för aktiverad FoU. Om företag tillämpar olika avskrivningsprinciper blir resultatet inte jämförbart. I fallet med delvis aktivering kan det även bli komplicerat att jämföra siffror från två olika företag eftersom de troligtvis gör olika bedömningar av när utgifterna är aktiverbara. Jämförbarhet är däremot en av styrkorna med kostnadsföring. Det är lättare att jämföra siffror som är behandlade på samma sätt och inte innehåller bedömningar.⁴⁵

3.6.6 Sammanfattning av argument för och emot olika metoder

Kostnadsföring

Fördelar

- Lätt att förstå
- Försiktigt tillvägagångssätt
- Populärt hos investerare
- God jämförbarhet

Nackdelar

- Missvisande resultat
- Hindrar FoU från att synas i värde
- Svårt att bedöma FoU:s framgång

Total aktivering

Fördelar

- Mer korrekt resultat genom matchning
- Redovisar FoU som tillgång

Nackdelar

- Svårt avgöra framtida intäkter
- Risk för subjektiva avskrivningar
- Inte populärt hos investerare
- Jämförbarhetsproblem

Delvis aktivering

Fördelar

- Mer detaljerad bild av FoU
- Lägre risk att skapa värdelös tillgång

Nackdelar

- Måste definiera kriterier
- Risk för subjektiva bedömningar
- Svårt för revisorer att granska
- Jämförbarhetsproblem

Vi har nu gått igenom de teorier vår uppsats grundar sig på. Dessutom har vi beskrivit de redovisningsteoretiska begrepp som vi använder oss av i analysen. Slutligen har vi gett en introduktion till diskussionen kring redovisning av FoU. Vi återkommer till referensramen när vi analyserar resultatet av våra intervjuer senare i uppsatsen.

⁴⁴ Hendriksen 1977:434

⁴⁵ SFAS2 1974: §54

4 Empiri

I detta kapitel redovisas resultaten från undersökningens kvalitativa intervjuer. På grund av att intervjuerna är semistrukturerade presenteras resultaten som sammanfattningar, vilket vi tidigare motiverat i metoddelen. Sammanfattningarna sker gruppvis i följande ordning: investerare, kreditgivare, ekonomijournalister och revisorer.

4.1 Investerare

Till vårt investerarperspektiv har vi intervjuat Eva Widhem, Handelsbankens utbildningsansvarige för finansanalytiker, och Gunnar Eek, representant för förbundet Aktiespararna.

Vilket behov av information angående ett företags FoU har du generellt i din roll som analytiker/ägare?

Eva Widhem

Hon tycker att det är intressant att få reda på hur mycket ett företag lägger på FoU varje år, och dessutom hur stora dessa utlägg är i förhållande till omsättningen. Utöver detta är det bra att få information om hur dessa utlägg fördelar sig på utveckling av helt nya produkter och förbättringar av gamla produkter. Det är även viktigt för analytiker att få veta så mycket som möjligt om företagets satsningar på olika affärsområden och vilka projekt som finns i forskningsportföljen för att kunna göra bedömningar av framtiden. Denna information finns dock inte så ofta med i årsredovisningar utan den får hon från andra källor såsom träffar med ledningen.

Gunnar Eek

FoU har en väldigt stor betydelse för bedömningen av företagets framtid. Givetvis varierar det en del efter företagets inriktning. Det är till exempel viktigt för ägarna med information om FoU i bolag som utvecklar produkter helt själv, snarare än på uppdrag av en kund i egenskap av underleverantör. I självständiga företag behöver ägarna information om FoU för att bedöma om företaget håller på med rätt saker. Det gäller även att se till så att mer konservativa företag inte hamnar efter på grund av brist på satsningar på FoU. Många företag har en tendens att dra ner på FoU i sämre tider. Detta är dock ett mycket kortsiktigt tänkande som ägarna kan hindra med hjälp av bättre information om FoU. Ägarna måste kunna försäkra sig om att det företaget sysslar med är långsiktigt. Dessutom är det viktigt att få reda på en sådan sak som patentskydd för företagets idéer för att se om de är skyddade eller ej.

All information ska dock ges under förutsättning att det inte skadar bolaget. Det är en bedömningsfråga för ledningen hur mycket de kan tala om, men generellt sätt kan ribban läggas högt. Konkurrenter är ofta mycket välinsatta i andra bolags verksamheter och företaget kan därför vara generöst med information.

I vilken utsträckning använder du redovisningsinformation i form av finansiella rapporter?

Eva Widhem

Eftersom årsredovisningen egentligen är den enda offentliga informationen är det den viktigaste informationskällan. Pressmeddelanden är en annan viktig källa, liksom analytikerträffar med företagsledningar. Frekvensen för dessa varierar dock kraftigt mellan företag. Generellt sett är mindre företag mer aktiva med att ge ut frivillig information eftersom de är mer intresserade av att skapa intresse bland investerare. Större företag är sämre på det.

Gunnar Eek

Aktieägare har kraftigt varierande intresse av att läsa finansiella rapporter. Det bästa är om de får information om FoU löpande under året, även i kvartalsrapporter som talar om vad som händer för närvarande. Det är inte bra om de endast får en rapport per år i form av årsredovisning där FoU nämns. Han tycker att finansiella rapporter i huvudsak ska räcka för att få ut information om FoU. Mer aktiva aktieägare håller sig givetvis uppdaterade genom affärspress och kunskap om trender.

För en enskild aktieägare kan det dock ofta vara svårt att sätta in FoU i ett sammanhang eftersom det handlar om komplexa processer. Därför är det viktigt att årsredovisningen ger breda omvärldsbeskrivningar om konkurrenter och risker på ett objektivt och neutralt sätt. Årsredovisning och delårsrapporter ska ses som ett sorts utbildningsmaterial för aktieägare. Ett bra exempel på företag som verkligen följer detta är SKF som har mycket utförlig information om FoU i sin årsredovisning och kompletterar detta med en ägartidning. Generellt sett är det dock många som inte ger tillräcklig information.

Hur använder du informationen?

Eva Widhem

Hon vill som tidigare nämnts veta storleken på årets FoU-kostnader och dess förhållande till omsättningen för att kunna väga in dessa faktorer i bedömningar av företaget i fråga. Även information om forskningsportföljens innehåll är avgörande för att kunna göra bedömningar av framtiden i analys.

Gunnar Eek

Finansiella rapporter är framförallt hjälpsamma när man tittar närmare på utvecklingsbolag. Det är bra att kunna se i räkenskaperna hur FoU behandlats, för att kunna komplettera alla flashiga prospekt i samband med emissioner. Har företaget aktiverat FoU kan man se hur mycket som lagts ut på FoU totalt, och därmed hur mycket som måste tjänas in. Detta kan i sin tur jämföras med försäljningsprognoser och vinstmarginaler för att försöka dra slutsatser om rimligheten att kunna tjäna igen vad företaget lagt ut. Det går även att jämföra ökningen i tillgången FoU med likviditetssituationen för att se hur mycket av likviditetsflödet ut som beror på FoU. Har företaget däremot kostnadsfört allt, så som större och mer stabila företag föredrar, finns troligen betydande tillgångar som inte kommer fram i redovisningen. Däremot kan man se utan vidare hur mycket som lagts på FoU under året om det finns en post.

Hur viktig anser du att information om FoU är i jämförelse med andra poster?

Eva Widhem

Hon tycker att i forskningsintensiva branscher som medicin och bioteknik är posten FoU minst lika viktig att följa som andra kostnader. Däremot är posten mindre betydelsefull i företag som inte är speciellt forskningsintensiva.

Gunnar Eek

Information om FoU är mycket betydelsefull eftersom det är en av få poster i räkenskaperna som är framåtblickande. De övriga rör historiska händelser. Det är dock viktigt att informationen kommenteras och bedöms i rapporten. Enbart siffror i räkenskaperna säger inte så mycket. Om det finns en FoU-post i balansräkningen är det också väldigt viktigt att revisorn har gjort en ordentlig granskning av den posten. Detta kan dock vara svårt för en revisor utan kunskaper om forskningens område.

Ytterligare en faktor som påverkar hur informationens betydelse är när beslutade nedskrivningar genomförs. Har företaget bestämt att aktiverad FoU ska skrivas ned, måste den skrivas ned omedelbart och inte först vid verksamhetsårets slut. Annars blir informationen missvisande. Viktigt att tillägga är att ju mer information ett företag redovisar om FoU, desto färre informationsfördelar får de investerare som har kontakter i företaget och tillgång till speciella källor, vilket är positivt för börskursen.

Resonemang kring total kostnadsföring av FoU

Eva Widhem

För henne är det egentligen kassaflödet som är det viktiga att bedöma i analyser av företag. Redovisat resultat är inte lika betydelsefullt. Därför tycker hon att en fördel med kostnadsföring är att det redovisade resultatet stämmer bättre överens med det verkliga kassaflödet. Ytterligare en fördel med kostnadsföring är att resultatet snabbare påverkas negativt om företaget går dåligt. Det finns inga möjligheter att skjuta upp kostnader för att rädda resultatet. Sist men inte minst är det bra att man snabbt och tydligt ser hur mycket som lagts ned på FoU under året, förutsatt att FoU finns redovisat som en egen post.

Gunnar Eek

Han anser att ifall företaget kostnadsför FoU ger det ett klart styrkebesked till omvärlden. Företag som aktiverar FoU är oftast finansiellt svaga företag som står inför problem. Välmående företag är däremot oftast angelägna om att lägga dessa kostnader bakom sig. Det är en trygghet för ägarna att det inte finns någon FoU aktiverad eftersom det är så osäkert om det leder till något eller ej. Om det sedan blir något av projekten är det att se som en positiv överraskning räkenskapsmässigt.

Resonemang kring total aktivering av FoU

Eva Widhem

Denna metod är den sämsta metoden eftersom företaget även aktiverar forskningsdelen. Forskning är alltför riskabel att aktivera eftersom dess resultat är så osäkra. Det innebär även att alltför mycket kostnader flyttas framåt i tiden. De stora nedskrivningarna företaget riskerar att få göra senare kan göra resultaten väldigt ryckiga. I informationssammanhang kommer nedskrivningarna att ske alldeles för sent eftersom katastrofen redan är ett faktum. Nedskrivningar ger ingen bra signal om hur det går i företagets FoU eftersom signalerna kommer så sent.

Sist men inte minst leder en total aktivering till att skillnaderna mellan resultat och kassaflöde blir betydligt större. Generellt sett är hon mycket skeptisk till aktiveringar eftersom företag som går dåligt ofta försöker försköna sina resultat med denna typ av åtgärder, medan starka företag föredrar att kostnadsföra sin FoU så mycket som möjligt.

Gunnar Eek

Han förutsätter som tidigare nämnts att aktivering sker på grund av ekonomiska bekymmer, vilket innebär att man måste vara skeptisk till den. Ett problem som uppstår med aktivering är att den drabbar olika branscher på olika sätt vad gäller lönsamhet och soliditet. I branscher där utgifter för FoU är stora kommer soliditeten att öka kraftigt och det egna kapitalet bli betydligt större. Därmed kommer lönsamheten troligen att sjunka jämfört med tidigare redovisning. Denna utveckling kommer inte att glädja investerare i de branscherna. Dessutom kommer ägarna att få vänja sig vid att konstanta bedömningar om framtiden vägs in i de finansiella rapporterna vilket inte är önskvärt. Ökad mängd bedömningar ökar rimligtvis informationskraven vad gäller dessa bedömningsgrund.

Ett problem i samband med nedskrivningar och avskrivningar av aktiverad FoU är att när företaget väl gör sådana kommer man inte längre att kunna se de ackumulerade utgifterna för FoU vilket man kan använda som grund för att bedöma lönsamhet i processen. Som han tidigare nämnt hamnar revisorerna i en besvärlig satts vid aktivering när de måste granska bolagets egna bedömningar om sin FoU. Han tycker inte heller att nedskrivningar ger någon vägledning om läget för FoU i företaget eftersom han främst vill ha information om misslyckanden som tilläggsinformation, oavsett vilken redovisningsmetod som används.

Resonemang kring delvis aktivering

Eva Widhem

Delvis aktivering är bättre än total aktivering eftersom företaget här enbart aktiverar de utgifter som har lägst risk, utvecklingsutgifterna. Aktiverad utveckling kommer hon att behandla som vilken tillgång som helst när hon gör analyser. En stor fördel med den nya normen är att alla kommer tvingas att göra likadant, till skillnad från förr då en viss valfrihet rådde på området. Just nu är det dock svårt att använda sig av den eftersom RR15 började användas under 2002. Det kommer att dröja tio år innan det finns ett bra underlag att arbeta med.

Aktiverad utveckling kan ge en viss indikation på hur bra det kommer att gå i framtiden med FoU. Risken är dock att företaget även med delvis aktivering kan tvingas göra nedskrivningar eftersom inte heller utveckling garanterar framgång. En anmärkning som hon framför är att om man gör en delvis aktivering skulle hon vilja se en specificering i kassaflödesanalysen med benämningen "investeringar i utveckling" för att se hur mycket av den aktiverade utvecklingen som betalats.

Gunnar Eek

Liksom för total aktivering är han skeptisk även mot delvis aktivering av i stort sett samma skäl som för total aktivering. Det vill säga bedömningar måste vägas in i redovisningen som revisorerna har svårt att granska. Aktivering är ett sätt för finansiellt svaga bolag att snygga till resultatet. Därtill blir det märkliga effekter på vissa branschers lönsamhet och ställning.

Hur anser du att FoU bör redovisas?

Eva Widhem

I slutändan att det är lämpligast att kostnadsföra all FoU.

Gunnar Eek

Med stöd av ovanstående resonemang föredrar han att all FoU kostnadsförs.

Vilken övrig information om FoU anser du är önskvärd i finansiella rapporter förutom de lagstadgade delarna?

Eva Widhem

Hon vill gärna ha information om hur stor del av FoU-kostnaderna som är fördelade på olika produkter, pågående projekt och affärsområden. Det är också viktigt att få veta vilka länder och marknader dessa projekt är inriktade på.

Gunnar Eek

Han vill ha information om vilka utlägg företaget gjort på FoU under året, vilka projekt som pågår och vad dessa har för framtidsutsikter, vilka misslyckanden som skett, information om konkurrenterna och inneboende risker i processen. Han nämner SKF som ett exempel på företag som gått mycket långt för att informera ägarna om vad företaget egentligen gör inom FoU. Det är oerhört viktigt att ägarna ges rejält med kvalitativ information för att kunna granska styrelse och lednings bedömningsförmåga vad gäller FoU.

Andra aspekter som företaget bör informera om är hur många som arbetar med FoU, verksamhetens organisation, huruvida den är centraliserad eller utlagd på olika enheter och personalens frihet att bestämma inriktningen på sitt arbete. Det skall kunna gå att avgöra om företagets styrelse gör ett bra jobb genom att läsa en årsredovisning. Utförlig information om FoU är därför mycket betydelsefull.

Hur betydelsefull är tilläggsinformation jämfört med den information som finns i räkenskaperna?

Eva Widhem

Det viktiga är att få information om de olika produkterna i FoU för att kunna bedöma framtida kassaflöden. Räkenskaperna och vilken redovisningsmetod för FoU som ett företag använder sig av är egentligen inte så betydelsefulla. Den kvalitativa informationen är viktigare.

Gunnar Eek

FoU kan inte alltid beskrivas i siffror. Det är alldeles för många kvalitativa aspekter i processen som påverkar. Det är viktigare att få kvalitativ information om vad som pågår och vad som hänt för att kunna bedöma människorna i företaget, hur ledningen styr, vilka risker de tar och hur omvärlden tacklas. Därför är det i slutändan inte speciellt viktigt vilken redovisningsmetod företag använder för FoU i räkenskaperna.

4.2 Kreditgivare

För vårt kreditgivarperspektiv har vi intervjuat Göran Lilja och Annica Johansson på SEB i Göteborg. Göran Lilja är kundansvarig och arbetar för närvarande mot 60-65 olika företag. Flera av företagen är av mindre storlek men han är även ansvarig för företag av något större storlek med en omsättning på upptill 100 miljoner kr. Annica Johansson arbetar inom avdelningen för kreditgivning inom region väst i SEB. Hon har hand om bedömning av framförallt små och medelstora företag.

Vilket behov av information angående ett företags FoU har du generellt i din roll som kreditgivare?

Göran Lilja

Informationsbehovet om FoU är olika stort beroende på vilken typ av företag det är. Principen är att inte finansiera FoU. Det anser han är riskkapitalisternas uppgift. Därför är FoU inte så intressant i mindre mogna företag som inte har någon färdig produkt. Vid de tillfällen de lånar ut pengar till denna typ av företag använder de oftast någon typ av belåningsfactoring. På grund av att de har säkerheter då, är inte information om FoU i dessa fall så intressant. Däremot är det mycket mer intressant i mogna företag med kommersialiserade produkter. Till dessa företag ger de krediter med andra säkerheter än i form av belåningsfactoring och då är det mycket viktigare att få information om FoU, under förutsättning att den posten är väsentlig för företaget.

Annica Johansson

Det är intressant att få reda på vad företag har för typ av FoU-verksamhet, hur många projekt de har och hur länge de har pågått. Hon är också intresserad av när projekten väntas bli klara och hur långa projekt vanligtvis är i företagen. Det skulle vara bra ifall denna information presenterades i större utsträckning i noterna till räkenskaperna i finansiella rapporter.

I vilken utsträckning använder du redovisningsinformation i form av finansiella rapporter?

Göran Lilja

Det är lätt att lägga för stor vikt vid ekonomisk information i finansiella rapporter och bara extrapolera den. Därför är det viktigt att undersöka hur konjunkturen varit tidigare i den bransch företaget befinner sig i för att kunna studera hur företagsledningen skött sig. I nyuppstartade företag är detta svårt eftersom de knappt har någon historisk bakgrund. Därför är det i alla lägen viktigt att ha en personlig dialog med företagen och få ta del av deras budgetar och annan intern information. Årsredovisningsinformation är trots detta mycket viktig som en grund för att kunna ha en dialog med företag som man är kreditgivare till.

Annica Johansson

Finansiella rapporter är viktiga för att kunna se vad ett företag har presterat och vilka möjligheter det har i framtiden. Genom denna information är det lättare att se helheten och bedöma hur framgångsrikt ett företag är och vilka framtida intjäningsmöjligheter det har. PM från SEB:s representanter som besöker företagen är också en mycket viktig informationskälla i kreditbedömningen av företag. Dessa PM innehåller mer kvalitativ information om företagets verksamhet, organisation och möjligheter utifrån representanternas intryck. För att kunna göra kreditbedömningar behövs både finansiella rapporter och PM från SEB:s representanter.

Hur använder du informationen?

Göran Lilja

Det är intressant att få reda på storleken på FoU-posten i sig. När han använder redovisningen för att beräkna olika nyckeltal som speciellt konsolideringsgrad och soliditet eliminerar han trots det bort alla ekonomiska värden som är osäkra eller som blir osäkra i en obeståndssituation. Detta innebär att han oftast justerar bort immateriella tillgångar som tillgångsförd FoU eller utvecklingsdelen enligt RR15 mot eget kapital, eftersom när det går

dåligt för ett företag tenderar de till att ha väldigt lite värde. Detta innebär inte att kostnadsföring är den bästa metoden automatiskt eftersom det ofta är svårt att se hur stora utgifterna för FoU är på grund av att de ligger under olika utgiftskonton. Storleken på FoU-utgifterna ser man lättare ifall de är balanserade och specificerade.

Annica Johansson

När de gör riskbedömningar på hennes avdelning av företag för kreditgivning, justerar de bort all eventuell tillgångsförd FoU eller utveckling innan de beräknar nyckeltal med mera. En orsak till de gör det är att av tradition har starka finansiella företag valt att kostnadsföra FoU-utgifter, medan företag som gått dåligt ofta aktiverat dessa utgifter för att kunna visa upp ett bättre resultat.

Hur viktig anser du att redovisningsinformation om FoU är i jämförelse med andra poster?

Göran Lilja

Redovisningsinformation angående FoU är olika viktig beroende på vilken typ av företag det gäller enligt det resonemang han förde i svaret till fråga ett.

Annica Johansson

Hon tycker inte att till exempel aktiverade utgifter av FoU säger henne speciellt mycket om hur effektiv eller framgångsrik ett företag är inom FoU, eftersom hon och medarbetarna på hennes avdelning inte har möjlighet att sätta sig in i detalj i olika branschers FoU och bedöma dem. Detta får de representanter från SEB som besöker företagen göra istället, även om det är svårt för dem också att göra det i detalj.

Resonemang kring total kostnadsföring av FoU

Göran Lilja

Han behandlar informationen om FoU på samma vis oberoende av, enligt vilken av de tre metoderna den redovisas. Han eliminerar alla eventuella aktiverade FoU-utgifter mot eget kapital. Total kostnadsföring är därför bra ur den synvinkeln att inget finns tillgångsfört och han behöver då inte arbeta med den posten innan han räknar ut nyckeltal med mera.

Ett problem med total kostnadsföring har tidigare varit att företag inte har behövt redovisa FoU-utgifterna som en post. Då är det svårt att se hur stora FoU-kostnaderna är varje år och hur de förändras. Men trots allt spelar det ändå inte så stor roll för deras riskbedömning, eftersom en stor del av FoU-kostnaderna består av personalkostnader. De är mer eller mindre fasta och ingår därför i driften av företaget. Ett företag kan inte göra så mycket åt sådana kostnader annat än att sparka folk.

Samtidigt kvarstår problemet med att det är svårt att utläsa något överhuvudtaget ur redovisningen. Det är därför viktigt att ha en nära kontakt med ett företag angående dess FoU vid total kostnadsföring av den, för att kunna spåra ifall de till exempel byter inriktning på sina FoU-projekt. Risken är nämligen att ett moget företag som de lånar pengar till utan säkerhet plötsligt satsar på helt nya produkter med mycket högre risk i. Dessa projekt vill de inte låna ut pengar till utan säkerhet eftersom de aldrig får tillbaks mer än utlåningsräntan. Det är istället något för riskkapitalister som kan förvänta sig högre avkastning vid högre risk.

Den stora nackdelen med total kostnadsföring är därför att det är svårt att se hur stora utvecklingskostnaderna är, eftersom då kan man inte se hur utgifterna för mindre riskabel FoU förändras och därigenom ifall ett företag byter inriktning. En fördel med total kostnadsföring är trots detta att det ger en tydligare indikation på hur finansiellt starkt ett företag är för tillfället, även om det inte säger något om hur effektiv FoU:n är för tillfället.

Annica Johansson

Hon skulle behandla informationen om FoU i finansiella rapporter på samma vis oberoende av enligt vilken metod de är redovisade. Hon eliminerar alla eventuella aktiverade FoU-utgifter eftersom de är så riskabla tillgångar att det är bättre att se dem alla som misslyckade från början. Total kostnadsföring av FoU förenklar därför arbetet med att beräkna bland annat nyckeltal, eftersom då är redan allt eliminerat.

Ett stort problem med total kostnadsföring hittills har dock varit att det är svårt att veta hur stora utgifterna för FoU är, eftersom de inte har varit specificerade på något vis. En fördel med total kostnadsföring har trots detta varit att finansiellt starka företag har haft som praxis att alltid kostnadsföra alla FoU-utgifter, medan finansiellt svaga företag valt att aktivera. Detta har lett till att så fort man ser att ett företag har lagt någon FoU i balansräkningen så vet man att de förmodligen har ekonomiska problem.

Hon skulle därför helst se att total kostnadsföring används som redovisningsmetod av FoU och att företag till skillnad från tidigare måste specificera storleken av FoU-utgifterna per år och kostnadslag i noterna. Hon skulle också gärna se att utgifterna specificeras på projekt och på kostnadslag inom projekten och vad de avser, men hon kan förstå ifall detta kan vara lite för känsligt för företag att lämna ut.

Resonemang kring total aktivering av FoU

Göran Lilja

Vid total aktivering går det snabbt och tydligt att se när det går sämre för ett företag genom nedskrivningar, men det är svårare att se ifall det går bra. Ett sätt skulle vara ifall man kunde se ifall företag skrev av FoU snabbare. Det skulle kunna tyda på att intjäningsförmågan blivit bättre än förväntat och att företaget därför kan ta större kostnader.

Samtidigt skulle det kunna vara svårt att få fram vad snabbare avskrivning beror på i finansiella rapporter och man skulle ändå vara tvungen att ha en nära kontakt med företagen. Om total aktivering skulle användas är dessutom utrymmet för företagsledningarna att förbättra resultatet alltför stort.

Forskningsdelen är dessutom för allmän och för svår att koppla till framtida ekonomiska fördelar för att aktiveras. Forskning handlar om att hålla sig ajour med den marknaden och den senaste tekniken. Precis som vid utgifter för marknadsföring är det någonting som krävs för den normala driften. Det går inte att välja att inte ha dessa utgifter och därför bör de belasta årets resultat även om framtida intäkter beror på dem.

Annica Johansson

Hon anser att total aktivering av FoU-utgifter är den metod som ger bäst information, även om hon själv hellre ser att företag kostnadsför allting eftersom man då lättare ser ifall företag

har ekonomiska problem. Anledningen till att total aktivering ger bäst information är att då är det lättare att se hur stora posterna för FoU är varje år och nedskrivningar av misslyckade projekt ger en indikation på hur framgångsrik FoU ett företag har. Det är också att det är viktigt att FoU specificeras i noterna i kombination till total aktivering. Hon vill då att de aktiverade utgifterna delas upp per år och kostnadsslag på liknande vis som vid total kostnadsföring.

Resonemang kring delvis aktivering av FoU

Göran Lilja

Delvis aktivering är den bästa metoden eftersom resultatet blir mer rättvisande och jämnare över tid genom matchningen mellan utvecklingskostnaderna och framtida intäkter som beror på dem. Dessutom är det lättare att se hur de aktiverade utgifterna för utveckling förändras på ett tidigt stadium och man behöver inte ha lika nära kontakt angående FoU med företagen, eftersom det går att utläsa i de finansiella rapporterna. Han medger att vid total aktivering skulle det tydligare och tidigare gå att se stora förändringar i FoU-posten, men på grund av att forskning är så allmän och osäker är delvis aktivering mycket bättre.

Annica Johansson

Detta är den sämsta metoden eftersom den bara ger delvis information om hur stora FoU-utgifterna är. Då är det bättre att antingen kostnadsföra alla utgifter eller att aktivera dem.

Hur anser du att FoU bör redovisas

Göran Lilja

Med ovanstående resonemang som grund är delvis aktivering är den bästa metoden.

Annica Johansson

Den bästa metoden enligt ovanstående resonemang är total kostnadsföring med specificering av utgifterna i noterna.

Vilken övrig information om FoU anser du är önskvärd i finansiella rapporter förutom de lagstadgade delarna?

Göran Lilja

Det vore intressant att få veta vilka av FoU-utgifterna som kommer från egen anställd personal och vilka som kommer från inhyrd kompetens, men förutom det är inte någon tilläggsinformation intressant.

Annica Johansson

Det är intressant med tilläggsinformation i form av hur många FoU-projekt ett företag har haft, hur mycket pengar de lagt ut på dem och hur många av dem som har kommersialiserats.

Hur betydelsefull är tilläggsinformation jämfört med den information som finns i räkenskaperna?

Göran Lilja

Tilläggsinformation är inte så viktig eftersom den egentligen inte säger något extra.

Annica Johansson

Hon tycker att den information som nämnde att hon gärna ville ha under förra frågan är en viktig komponent tillsammans med resultat- och balansräkningarna, och noterna.

4.3 Ekonomijournalister

Inom intressentgruppen ekonomijournalister har vi intervjuat Dag Rolander, frilansanalytiker åt tidningen Aktiespararen, och Niklas Johansson, journalist på Veckans Affärer med inriktning på bioteknikföretag.

Vilket behov av information angående ett företags FoU har du generellt i din roll som ekonomijournalist?

Dag Rolander

Han anser att information om FoU generellt sett är mycket viktig. Det är bra att få veta hur stora FoU-kostnaderna är, antingen genom en not eller genom en post i balansräkningen. Det är olämpligt att inte redovisa storleken på posten alls. Dessutom är det på sin plats med en specifikation av vilka kostnadsslag som ingår i FoU-posten.

Niklas Johansson

Resultat- och balansräkningarna är viktiga framförallt i FoU-intensiva bolag för att kunna göra jämförelser av FoU-kostnader med tidigare år och med andra företag.

I vilken utsträckning använder du redovisningsinformation i form av finansiella rapporter?

Dag Rolander

Han finner att redovisningsinformation i form av årsredovisning och andra finansiella rapporter är den huvudsakliga källan till information. De är mycket viktiga.

Niklas Johansson

Han använder finansiella rapporter i mycket stor utsträckning. Det är dock svårt att utvärdera effektivitet och framgång för FoU enbart genom kostnadsinformation i resultat- och balansräkningar. Detta visas av att aktiemarknaden värderar FoU-intensiva bolag lågt.

Hur använder du informationen?

Dag Rolander

Han tittar mycket på FoU:s andel av omsättningen och denna andels förändring över tiden. Dessutom vill han jämföra dessa andelar med densamma i andra företag för att kunna dra slutsatser.

Niklas Johansson

Han vill kunna jämföra företagets utlägg på FoU med tidigare verksamhetsår samt med andra företag. När det gäller ett forskningsintensivt företag är det också viktigt att titta på kassaflödesanalysen för att kunna avgöra hur mycket pengar företaget gör av med i sin

verksamhet. Kassaflödet i denna typ av företag är nämligen ofta relaterat till FoU-verksamheten i bolaget.

Hur viktig anser du att information om FoU är i jämförelse med andra poster?

Dag Rolander

Posten FoU är minst lika viktig som andra kostnadsslag att titta på. I forskningsintensiva företag är den oftast viktigare än andra kostnadsposter.

Niklas Johansson

Informationen är generellt sett betydelsefull, men det varierar givetvis mellan olika branscher. För honom är det mycket viktigt eftersom han följer bioteknikföretag som är mycket forskningsintensiva. Ändringar i utlägg på FoU kan ge viktiga signaler om vart företaget är på väg. Man måste dock sätta in informationen i ett sammanhang för att kunna tolka den korrekt.

Resonemang kring total kostnadsföring av FoU

Dag Rolander

Kostnadsföring innebär att man tack vare försiktigheten slipper ta ställning till alla bedömningar som måste göras om man aktiverar. FoU har en going concern- prägel som innebär att företaget oftast måste satsa årligen på FoU för att överleva i konkurrensen. Ett exempel är att få konsumenter skulle köpa en skrivare från ett företag de vet inte satsar något alls på att utveckla gamla eller nya produkter. Enligt detta synsätt är FoU en naturlig kostnad för varje verksamhetsår som syftar till att företaget ska kunna vara kvar i branschen. Förutom detta är jämförbarhet en mycket viktig faktor för honom. Kostnadsföring underlättar jämförbarhet eftersom metoden inte kräver bedömningar.

Niklas Johansson

Kostnadsföring som metod säger inte så mycket om framgång, effektivitet eller risk i FoU. Inte heller ger den någon indikation om framtida ekonomiska fördelar att vänta från nuvarande forskning. Det är inte förrän i efterhand det går att avgöra hur framgångsrik dagens FoU verkligen var. Ökningar och minskningar i FoU-kostnader säger i sig själva inte så mycket utan måste förstås mot bakgrund av vad som händer i bolaget. En annan nackdel med metoden är att förlusterna i unga, forskningsintensiva bolag blir väldigt stora eftersom alla kostnader tas under sina verksamhetsår. I dessa typer av bolag går det dock ofta att titta på den ackumulerade förlusten för att få en uppfattning om hur FoU totalt har påverkat bolagen. Kostnadsföring är dock en bra metod eftersom det är lätt för de som inte är professionella användare av redovisning att förstå posten.

Resonemang kring total aktivering av FoU

Dag Rolander

Aktiveringar gör balansräkningen väldigt komplex. Dessutom blir resultatet missvisande eftersom kostnader som borde tillhöra verksamhetsåret (*se svar kostnadsföring*) skjuts upp. Jämförbarheten försämras dessutom av att företaget måste göra bedömningar om när nedskrivningar ska tas och vilka utgifter som kan klassas som FoU och aktiveras.

Han anser att matchningsprincipen är en ytterst teoretisk tanke som egentligen inte kan förverkligas. Aktivering kommer att öppna upp för många mindre seriösa företag att manipulera resultatet. Undantaget är de allra största bolagen på börsen som förmodligen

skulle kunna hantera denna redovisning på ett bra sätt. Om det finns aktiverad FoU i en balansräkning kommer han att göra en riskbedömning av denna post för att försöka bedöma om den bör elimineras innan analys. Han kommer inte att automatiskt eliminera den.

Niklas Johansson

Han tror att det skulle vara svårt att hänföra olika delar av FoU-utgifterna till specifika projekt och satsningar. Om detta går att göra skulle dock nedskrivningar kunna ge viktig information om läget för FoU i bolaget. Detta förutsätter att det går att utvärdera företaget under lång tid vilket inte är möjligt med yngre, forskningsintensiva bolag som har kort historia.

Information om misslyckanden kan man ofta få genom andra källor än redovisningen. Pressmeddelanden från bolaget kan ge viktig information om detta. Dessutom går det att titta på andra saker i räkenskaperna som är mer konkreta. Ett exempel på detta är bolagets försäljningsutveckling som ju direkt påverkas av framgångar och bakslag i FoU eftersom det är ett senare steg i intäktskedjan. Total aktivering skulle dock kunna vara en bra metod för professionella analytiker eftersom den kan ge vissa indikationer på framgångarna med FoU.

Resonemang kring delvis aktivering

Dag Rolander

Införandet av RR15 minskar de totala kostnaderna för FoU de närmaste åren eftersom det ännu inte finns så mycket aktiverad utveckling att skriva av. Detta är bra just nu eftersom många företag går dåligt. Delvis aktivering är dock inte heller att föredra, till stor del av samma skäl som för total aktivering. Det finns för stora möjligheter att bedöma kriterierna som man vill. Detta försämrar jämförbarheten. Det finns inga kvalitativa fördelar med att delvis aktivera, men RR15 har inte använts så länge än utan vidare utvärderingar måste göras när den använts ett tag. I övrigt skulle han behandla en utvecklingspost i balansräkningen på samma sätt som den under total aktivering.

Niklas Johansson

Delvis aktivering kan ge en viss indikation på mognaden i företagets FoU genom att man följer aktiveringsmängden. Man måste dock vara noga med att kontrollera att bolaget använt samma redovisningsprinciper hela vägen, annars går det inte att få denna indikation. Han konstaterar dock att denna metod troligen inte säger något om framgången i den pågående FoU:n. Slutgiltigt är det bara tillbakablickar som kan ge oss vägledning om den verkliga framgången i processen. I själva verket går det att underskatta risken med utvecklingen om det finns en stor tillgångspost eftersom utveckling inte behöver vara så säkert som man tror. Sammantaget är metoden inte så användbar eftersom den i slutändan inte ger mycket mer information än kostnadsföring.

Hur anser du att FoU bör redovisas?

Dag Rolander

Med hänvisning till ovanstående resonemang tycker han att företaget böra kostnadsföra all FoU löpande. Dessutom bör de alltid specificera postens storlek.

Niklas Johansson

Han anser att FoU bör kostnadsföras i sin helhet.

Vilken övrig information om FoU anser du är önskvärd i finansiella rapporter förutom de lagstadgade delarna?

Dag Rolander

Han vill veta vilken utbildningsnivå personalen på forskningsavdelning har, hur många de är och hur många projekt som pågår.

Niklas Johansson

Han efterlyser kvalitativ information som inte skadar bolaget. Det är viktigt att få veta vilken inriktning som finns på dagens FoU, vilken marknad den är inriktad på och vilken konkurrerande forskning som finns. Man får dock inte ta den här informationen alltför allvarligt. Den är ofta förskönad och inte helt objektiv. De flesta företag han följer är dock bra på att ge denna information.

Hur betydelsefull är tilläggsinformation jämfört med den information som finns i räkenskaperna?

Dag Rolander

Han anser att i vissa fall är det intressant, men oftast är den inte speciellt relevant. Framförallt är den inte intressant i företag som inte har några större kostnader för FoU.

Niklas Johansson

Han tycker att räkenskaperna oftast är viktigare än den frivilliga informationen, främst eftersom den frivilliga ofta är förskönad.

4.4 Revisorer

Vi har intervjuat två revisorer för att kunna bedöma kvaliteten på information som redovisas enligt de tre olika metoderna i vår undersökning. Den förste vi har intervjuat är Claes Thimfors. Han är auktoriserad revisor på Öhrlings PwC i Göteborg och arbetar i huvudsak med mindre och medelstora företag. Den andre revisorn vi intervjuade valde att vara anonym. Han är auktoriserad och arbetar främst med större bolag. Vi kommer att kalla honom revisor 2.

I vilken utsträckning granskar du FoU i finansiella rapporter?

Claes Thimfors

Han granskar FoU olika mycket beroende på hur forskningsintensiva företag är. Desto viktigare FoU är för ett företag, desto mer granskar han det.

Revisor 2

Han och hans medarbetare gör, liksom andra revisorer, alltid en riskanalys av ett företags affärsverksamhet utifrån de grundläggande principerna om risk och väsentlighet. Ju större vikt FoU har för företaget desto mer tid och kraft ägnar de åt att revidera posten. Samma förhållande gäller med risk. Är FoU riskfyllt granskas den extra noggrant.

Hur går du tillväga när du granskar FoU?

Claes Thimfors

Han granskar FoU i företag genom att diskutera tekniska aspekter med ansvariga för FoU-projekt i företag. Han granskar även prognoser och kalkyler för att bland annat komma fram till vilka priser ett företag kan komma att kunna ta ut för sina produkter. Det är viktigt att vara kritisk till företagets prognoser och kalkyler och diskuterar saker som patentskydd och vad som händer ifall nya konkurrenter kommer in på marknaden. Ofta finns det inte så mycket substans att granska utom nedlagda kostnader. Han granskar dessa genom att undersöka om det finns parallella projekt och hur väl företaget separerat kostnaderna för varje projekt.

Revisor 2

Vid granskning av FoU i ett företag är det intressant att få veta vilka FoU-projekt det har, och hur strukturen och organisationen för dem ser ut. Det är också viktigt att föra en dialog med företaget om vilken status deras FoU har och vilka prognoser de gör för framtiden. Eftersom RR15, som bygger på metoden delvis aktivering, är den norm som gäller för börsnoterade företag nuförtiden, lägger han stor vikt vid att undersöka om företag har en process eller ett system för att upptäcka när forskning går över till utveckling. Många företag har hittills inte kunnat aktivera någon utveckling på grund av att de inte har ett sådant system, vilket krävs enligt kriterierna.

Resonemang kring total kostnadsföring av FoU

Claes Thimfors

Han har tidigare ansett att total kostnadsföring var den bästa metoden att redovisa FoU på, eftersom det inte tidigare fanns ett klart regelverk eller enhetlig praxis. Det berodde på att företagen tidigare i större utsträckning kunde välja att antingen kostnadsföra alla utgifter för FoU eller att aktivera dem. Det ledde till att finansiellt starka företag oftast kostnadsförde alla FoU-utgifter, medan svaga företag aktiverade dem i större utsträckning. Därför betraktade många läsare av årsredovisningen med mera alla aktiverade FoU-poster som luft i balansräkningen, men genom den nya normen RR15 finns inte den valmöjligheten i samma utsträckning, vilket har gjort honom mindre negativ till aktivering av FoU-utgifter.

Total kostnadsföring är den enklaste metoden att handskas med eftersom den endast handlar om att bedöma vad som skall ses som FoU-utgifter eller inte. Även om denna gränsdragning kan vara svår ibland är den inte ett så stort problem, eftersom den handlar om under vilken post i resultaträkningen som FoU-utgifterna skall hamna och denna problematik påverkar därför inte resultatet. Detta gör att total kostnadsföring är den metod som det är lättast att verifiera information enligt, eftersom den innehåller minst bedömningar. Han tycker därför också att jämförbarheten är störst med total kostnadsföring som metod, även om han anser att det svårt att överhuvudtaget jämföra företag med varandra. Det krävs inte bara att de är i samma bransch utan också att de är av samma storlek med mera.

Revisor 2

Det är lite olika från bransch till bransch vilken metod som passar bäst. Ibland är det till exempel viktigare att se hur stora FoU-utgifterna är i förhållande till omsättningen, än att kunna utläsa hur mycket som aktiverats vid delvis aktivering.

För total kostnadsföring krävs det inte några direkta försystem för att dela upp FoU på olika projekt och så vidare. Den främsta problematiken är egentligen att identifiera vad som är

FoU-kostnader, om de skall redovisas som en post som vid funktionsindelad resultaträkning, men denna problematik finns även vid de andra metoderna. Det som han upplever som negativt med denna metod är att den inte följer matchningsprincipen, vilket innebär att resultatet inte ger en så bra bild av hur företagets verksamhet går.

Resonemang kring total aktivering av FoU

Claes Thimfors

Det är rimligt att följa matchningsprincipen i största möjliga mån för att få ett så rättvisande resultat som möjligt genom att matcha intäkter med kostnader. Samtidigt måste man också sätta en gräns genom försiktighetsprincipen för vad som skall matchas. Det negativa med total aktivering tycker han därför är att inga bedömningar görs från början, utan FoU-kostnaderna läggs bara in direkt som en tillgång och så får det gå som det går. Bedömningarna görs då i efterhand genom nedskrivningar eller avskrivningar, vilket leder till att resultatet blir väldigt ryckigt. Han anser att detta är ett konstigt synsätt för han tycker att man bör se en aktiverad post som något som har ett värde från början.

Total aktivering har trots detta ett par fördelar. Den första är att denna metod visar misslyckanden bättre än någon av de andra två metoderna, eftersom en nedskrivning görs på hela projektkostnaden. Den andra är att den är lika tillförlitlig som total kostnadsföring när det gäller att identifiera vad som är FoU-utgifter, eftersom alla FoU-utgifter bara läggs in i balansräkningen istället för resultaträkningen. Samtidigt säger en stor FoU-post i balansräkningen i sig inte så mycket. Det viktigaste är snarare i så fall att företag måste specificera noggrannare vad posten innehåller.

Revisor 2

Total aktivering är mycket mera komplicerad än både total kostnadsföring och delvis aktivering. Vid total aktivering är det extra viktigt att företagen har förssystem, rutiner och principer som de följer år efter år för att redovisningen skall bli konsekvent och trovärdig, eftersom denna metod kräver mycket bedömningar. Detta leder till att jämförbarheten inte bara kan bli sämre mellan företag i olika branscher, utan även mellan företag i samma bransch och med företagen själva över tid.

Vid total aktivering räcker det inte med att kunna identifiera kostnaderna för FoU, utan det måste gå att dela upp dem på kostnadsställen, interna projekt, externa projekt, produkter och så vidare. Speciellt grundforskning är svår att fördela på olika produkter och uppdelningen måste förmodligen därför göras med schablonvärden. Det krävs inte bara system och rutiner för bedömningar för att dela upp utgifterna, utan också för att avgöra avskrivningstider och eventuella nedskrivningar. Företagen måste hela tiden göra cashflow-analyser för att bedöma om nedskrivningar bör göras och hur snabbt avskrivningar skall ske. Vid eventuella nedskrivningar blir problematiken med att dela upp speciellt grundforskning aktuell, eftersom man måste veta hur mycket kostnader som hör till ett visst projekt eller en viss produkt.

Resonemang kring delvis aktivering av FoU

Claes Thimfors

En nackdel med metoden delvis aktivering är att den bygger på subjektiva bedömningar om var gränsen skall dras utifrån vissa kriterier. Personligen upplever han trots detta inte att han har haft några problem med att dra gränsen mellan forskning och utveckling enligt den nya normen RR15 som bygger på delvis aktivering.

För honom är dessa frågor mest aktuella i nyuppstartade mindre företag eftersom det är de som är forskningsintensiva utav de företag han arbetar med. Han tycker att regelverket har blivit tydligare och klarare jämfört med hur det var tidigare i Sverige och gränsdragningen har varit relativt enkel att göra eftersom de flesta av hans företag ägnar sig mer åt utveckling än åt grundforskning.

Generellt sett tror han trots detta att RR15 behöver lite mer tid på sig för att bli bättre utvärderad, eftersom det finns utrymme för företagsledningar att lägga gränsen lite var de vill beroende på hur de vill att resultatet skall se ut. Detta är i grund och botten ett neutralitetsproblem och företagsledningar har naturligtvis ett övertag eftersom de själva kan sitt företag bäst, men är kalkyler och så vidare osäkra brukar det inte vara ett problem att resonera med dem. Ett annat exempel på gränsdragningsproblematiken är att det krävs projektredovisning för att få aktivera utgifter för utveckling. Många mindre företag har inte detta och kan därför inte aktivera utgifter för utveckling fastän de borde det.

På sikt kan delvis aktiverad FoU bli ett sätt att visa hur framgångsrik ett företag är när det gäller FoU. Många användare av redovisningsinformation är fortfarande skeptiska mot all typ av aktivering av FoU, men om den visar sig fungera bra kommer de förmodligen att ändra sig.

En fördel med delvis aktivering mot total aktivering är att en bedömning görs innan man aktiverar utvecklingsdelen. Han tycker det är ett sundare synsätt att utgå ifrån att något har ett värde innan det aktiveras än att det görs efteråt som vid total aktivering. Sedan kan det hända att man får göra nedskrivningar ändå, men då har man i alla fall gjort en bedömning.

Nackdelen med delvis aktivering är att det är svårt att verifiera exakt vad gränsen skall dras för vad som skall aktiveras och inte, och därför blir jämförbarheten med andra företag sämre.

Sammantaget tycker han att delvis aktivering är den bästa metoden när den utformas som RR15 är utformad, eftersom den innehåller matchning av intäkter och kostnader samtidigt som en bedömning redan från början görs. Dessutom måste tilläggsupplysningar ges, vilket han tycker är viktigare än vilken metod som än används.

Revisor 2

Delvis aktivering är den bästa metoden. Anledningen till detta är att han anser att företag bör ha balans mellan matchningsprincipen och försiktighetsprincipen. Att kostnadsföra forskning och aktivera utveckling innebär att man gör en försiktigare bedömning än med total aktivering, samtidigt som man försöker matcha kostnader med hög sannolikhet att generera framtida intäkter.

Delvis aktivering är dock drabbad av liknande problematik som total aktivering eftersom den också innebär att företagen aktiverar utgifter för FoU. Trots detta är att det lättare att fördela utgifter för utveckling än speciellt för grundforskning, eftersom de vid utvecklingsfasen ligger närmare de färdiga produkterna. På grund av att det är lättare att härleda aktiverade utvecklingsutgifter, mildras problematiken vid delvis aktivering radikalt mot total aktivering.

En extra nackdel som delvis aktivering däremot har är att det finns utrymme för subjektiva bedömningar vid gränsdragningen mellan vad som skall aktiveras och inte. Dessutom är frågan om delvis aktivering är meningsfull när det gäller dess materialitet i vissa fall. I vissa branscher är forskningsfasen väldigt lång samtidigt som utvecklingsfasen är väldigt kort. Om

produktens livscykel är lång ger det förmodligen värdefull information om företaget aktiverar utvecklingsdelen, men knappast om produktens livscykel är mycket kort.

Det är viktigt att bolaget utgår från vissa principer som de följer över tid för att redovisningen skall bli enhetlig och konsekvent. Om detta sker tror han att det är möjligt att motverka att företag gör för stora förbättringar av resultatet genom metoden delvis aktivering och att de håller sig inom rimliga ramar utan att felet blir väsentliga. Han är därför positiv till delvis aktivering trots den problematik som metoden innebär angående subjektiva bedömningar, men framtiden får utvisa hur väl delvis aktivering kommer att fungera genom den nya normen RR15 som bygger på delvis aktivering.

Vilken övrig information om FoU anser du är önskvärd i finansiella rapporter förutom de lagstadgade delarna?

Claes Thimfors

Det är intressant med extra information som beskriver olika projekt och produkter mer ingående, men en avvägning måste göras mellan hur mycket information ett företag vill ge ut och vad läsaren vill veta.

Revisor 2

Han skulle gärna vilja få information om hur företagets organisation för FoU-verksamheten ser ut, hur bedriver de FoU, vilket renommé har de, hur många projekt bedriver de och hur mycket lägger de ned på varje projekt. Denna information anser GA är viktig för att kunna bedöma företagets ledning.

Hur betydelsefull är tilläggsinformation jämfört med den information som finns i räkenskaperna?

Claes Thimfors

Han anser att bäst information får man genom helheten av tilläggsinformation och räkenskaper tillsammans. Enskilt ger dock räkenskaperna mest information eftersom det är genom dem analytiker kan räkna fram nyckeltal med mera.

Revisor 2

Tilläggsinformationen är mycket viktig under förutsättning att FoU är en väsentlig del av ett företags verksamhet. Genom den kan man förstå vad som döljer sig bakom siffrorna och bedöma hur effektiv, framgångsrik och riskabel ett företags FoU är. Ett problem i sammanhanget är att företag ofta använder sådan information för att framhäva hur duktiga de är. Däremot är de inte lika intresserade av att informera om bakslag och misslyckanden. För att tilläggsinformation av den typ han efterfrågar skall bli trovärdig anser GA att det är viktigt att den blir utsatt för revidering. Han tror vidare att det kan bli en svår men inte omöjlig uppgift för revisorer. Tilläggsinformationen bör i detta fall läggas i noterna eller någon annanstans i de lagstadgade delarna, för att läsare av informationen skall förstå att den är utsatt för revidering.

Resultaten från de kvalitativa intervjuerna har nu redovisats genom sammanfattningar av de semistrukturerade intervjuer med investerare, kreditgivare, ekonomijournalister och revisorer som empirin består av.

5 Analys

I detta kapitel kommer vi att i turordning besvara de tre delproblem vi ställde upp i kapitel ett. Vi sammanfattar den viktigaste informationen från intervjuerna och analyserar den med redovisningens mål, kvaliteter, principer och argument beskrivna i referensramen. Detta kommer vara vårt underlag för att dra slutsatser för uppsatsens huvudproblem.

5.1 Delproblem 1: Användargruppernas informationsbehov

Vi kommer nu att analysera vilket informationsbehov som användargrupperna i vår undersökning har, genom att relatera deras svar i empirin till IASB:s och FASB:s redovisningsmål beskrivna i referensramen. Resultaten från intervjuerna behandlas sammantaget för varje grupp eftersom de inte är motsägelsefulla och ses därför som behov från varje grupp, vare sig de uttryckts i en av intervjuerna eller båda.

Investerare

Vid intervjuerna med användargruppen investerare kom det fram att information om storleken på FoU-utlägg är av stort värde. Information om hur utläggerna på FoU är fördelade på affärsområden, projekt, produkter är också intressanta och hur de är fördelade på förbättringar av gamla produkter och framtagande av nya. Samtidigt är det viktigt att beskriva eventuella misslyckade projekt som inte fortsätter. Investerarna har också ett behov av information som beskriver hur många anställda ett företag har inom FoU och hur organisationen för FoU-verksamheten är upplagd. Vad forskningsportföljen i sig innehåller och vilka konkurrenterna är utgör ett viktigt stöd vid analyser.

Dessa informationsbehov har att göra med de två första redovisningsmålen som handlar om att skapa *underlag för rationella ekonomiska beslut* och *eliminera osäkerhet* om framtida kassaflöden. För att kunna göra bedömningar om framtiden måste man exempelvis veta vad forskningsportföljen innehåller och ifall projekt misslyckas. Denna typ av information bidrar till att eliminera osäkerhet om framtida kassaflöden. Information om FoU är även viktig för investerare för att de skall kunna *bedöma ledningens förvaltning*, som är det fjärde redovisningsmålet i referensramen. Genom att se hur mycket som läggs ut varje år, vilka prioriteringar som görs och ifall misslyckanden eller framgångar sker går det att utvärdera ledning och styrelses bedömningsförmåga.

Årsredovisningar och andra finansiella rapporter, som halvårsrapporter och kvartalsrapporter, är mycket viktiga källor om företags FoU. Den information de vill ha anser de bör belysas i dem. Räkenskaperna är betydelsefulla, exempelvis som motvikt till "flashiga" prospekt och för att kunna se att ledningen inte gör kortsiktiga neddragningar. Kvalitativ information är viktig för att bedöma om företaget håller på med "rätt saker" och satsar långsiktigt på FoU. För enskilda aktieägare är det dessutom viktigt att denna information som beskriver FoU-verksamheten i sig, görs lättillgänglig och sätts in i ett sammanhang som till exempel en omvärldsanalys.

Kreditgivare

För kreditgivarna i studien är det viktigt att få information om hur stor FoU-posten är, hur många FoU-projekt ett företag har, hur länge de har pågått, när de förväntas att bli klara, hur lång tid projekten vanligtvis tar och hur många som kommersialiseras. Det är också av

intresse hur mycket av FoU-utgifterna som kommer från den egna personalen och ifrån inhyrd. Denna typ av information är viktig för kreditgivarna, precis som för investerarna, för att uppfylla de två första redovisningsmålen: *rationellt ekonomiskt beslutsfattande* och *eliminering av osäkerhet*. Även kreditgivare har behov av att bedöma framtiden eftersom de inte bara ser till nuvarande situation i företaget när de lånar ut medel.

Även kreditgivarna har behov av information om FoU för att kunna bedöma hur ledningen skött sig, vilket är i linje med redovisningsmålet *ledningens förvaltning*. Informationsbehovet är dock olika stort beroende på om företaget är moget och stabilt eller ett mer nyuppstartat utan några i högre grad kommersialiserade produkter. De lånar endast ut medel utan säkerheter till stabila företag med kommersialiserade produkter och då är FoU mer intressant.

Information i årsredovisningar är mycket viktig som en grund för att se helheten eller som ett underlag för att föra vidare diskussioner med företag. Den kvalitativa informationen litar de inte på till så stor del utan den anskaffar de genom antingen egna personliga kontakter eller genom en representant. Vid riskbedömningar av företag eliminerar de dock all eventuell tillgångsförd FoU, eftersom den oftast visar sig ha mycket litet värde när ett företag ligger illa till. Alla typer av nyckeltal är därför beräknade genom eliminering mot eget kapital av all eventuell aktiverad FoU.

Ekonomijournalister

Ekonomijournalisterna i undersökningen har behov av information om hur stor FoU-posten är och vilka kostnadsslag som ingår i den. De är också intresserade av utbildningsnivån på personal som arbetar med FoU i ett företag och hur många projekt de har. Vilken marknad ett företag säljer mot och vilka konkurrenter de har, är också viktig information för att kunna sätta in den andra informationen i ett sammanhang.

Generellt sett tycker de att framförallt i forskningsintensiva företag är det mycket viktigt med information om FoU. Det är av stort värde att kunna utläsa förändringar av FoU-poster i resultat och balansräkningar för att kunna göra jämförelser över tid och med andra företag i samma bransch. Genom att sätta FoU-posten i förhållande till omsättningen och jämföra den med kassaflödet i företaget kan de få ut viktig information om var ett företag är på väg någonstans. Det handlar om att kunna utläsa hur mycket ett företag satsar på FoU och hur mycket medel som strömmar ur det på grund av den. Den här informationen handlar framförallt om storlek och fördelning av FoU-utgifter för att kunna avgöra hur ett företags FoU-verksamhet bedrivits tidigare och kunna göra jämförelser över tid med företaget och med andra bolag. Den är därför viktig för att utgöra *underlag för rationella ekonomiska beslut* och för att *eliminera osäkerhet* om framtiden.

Eftersom ingen av ekonomijournalisterna nämner att de vill ha information om FoU för att kunna utvärdera ledning och styrelses insatser är detta redovisningsmål inte så viktigt för journalisterna när det gäller FoU.

5.2 Delproblem 2: Räkenskapernas betydelse jämfört med frivillig tilläggsinformation

När det gäller hur viktiga räkenskaperna är jämfört med frivillig tilläggsinformation går meningarna isär mellan grupperna. I denna avdelning skall vi därför analysera på ett

övergripande plan hur mycket av informationsbehovet hos användargrupperna i vår studie som kan täckas av räkenskaperna.

Investerare

Båda intervjupersonerna anser att tilläggsinformation är viktigare än räkenskaperna i form av balans- och resultaträkningarna i sig. För det första är de intresserade av tilläggsinformation i form av FoU-utgifterna fördelade på affärsområden, projekt, produkter och så vidare. För det andra är de intresserade av information om FoU:n i sig och organisationen för den verksamheten med mera. Denna information är dock frivillig och därför är information i resultat och balansräkningarna viktiga som en motvikt, eftersom den är lagstadgad och reviderad. Investerarnas informationsbehov täcks inte till så stor del av balans- och resultaträkningarna, men de är en grund för att bedöma tilläggsinformation.

Kreditgivare

Kreditgivarna har något skilda uppfattningar om hur betydelsefull tilläggsinformation är. Detta beror förmodligen på att en av dem har nära kundkontakt medan den andra inte har det. Kreditgivaren som har nära kundkontakt anser inte att den frivilliga tilläggsinformationen tillför något speciellt, vilket förmodligen beror på att han får liknande information genom mer direkt kontakt med sina kunder. Han anser därför att informationen i resultat- och balansräkningar är viktigare, men använder den mest som ett underlag för att kunna ha en dialog med sina kunder. Den andra kreditgivaren anser att tilläggsinformation i form av hur många FoU-projekt ett företag har haft, hur mycket pengar de lagt ut på dem och hur många av dem som har kommersialiserats med mera, är viktig i kombination med räkenskaperna. Balans- och resultaträkningarna är därför även för kreditgivarna mer en grund för bedömning av mer kvalitativ information som de får genom tilläggsinformation eller närmare kundkontakt på ett eller annat vis.

Ekonomijournalister

Båda ekonomijournalisterna anser att balans- och resultaträkningarna oftast är viktigare än eventuell frivillig tilläggsinformation. Kvalitativ information är intressant för att sätta in räkenskaperna i ett sammanhang, men de är ofta förskönade och därför inte helt objektiva. Räkenskaper i form av balans- och resultaträkning verkar därför täcka ekonomijournalisternas informationsbehov i större utsträckning än vad den gör för de andra grupperna. Anledningen till detta kan vara att de verkar lägga stor vikt vid att sätta FoU-utgifterna i förhållande till omsättningen och kassaflödet, samtidigt som de vill jämföra detta med andra bolag. De har lågt förtroende för den frivilliga tilläggsinformationen.

Revisorer

Revisorerna anser att det är helheten av räkenskaper tillsammans med tilläggsinformation som ger den bästa bilden av FoU, men enskilt ger räkenskaperna mer information eftersom finansanalytiker kan räkna ut nyckeltal och så vidare med dem. För att få en djupare förståelse för hur effektiv, framgångsrik och riskabel ett företags FoU-verksamhet är, måste man däremot sätta samman räkenskaperna med tilläggsinformationen. Problemet är dock att tilläggsinformation tenderar att förskönas av företagen, medan rätt lite sägs om misslyckanden. Om tilläggsinformationen skall bli trovärdig bör den revideras. Det kan bli en svår men inte omöjlig uppgift för revisorer. Ifall tilläggsinformation revideras är det viktigt att den hamnar i de lagstadgade delarna i form av noter eller på liknande vis som miljörevision, för att läsaren skall förstå att den är reviderad.

Kommentar

Det förekommer vissa variationer hos de olika grupperna vad gäller deras behov av information i räkenskaperna och i tilläggsinformationen för FoU. Grovt sett är tilläggsinformation eller någon typ av kvalitativ information från andra källor viktigast för att informera sig om FoU. Räkenskaperna är dock alltid en viktig grund för att orientera sig om företagets ställning och dessutom fungerar de som en motvikt mot alltför förskönad kvalitativ information. För ekonomijournalisterna var dock räkenskaperna viktigare än för de övriga två, eftersom journalisternas prioriteringar var något annorlunda.

5.3 Delproblem 3: Användarnas resonemang kring de olika metoderna

I denna del av analysen kommer vi att besvara delproblem tre, hur resonerar investerare, kreditgivare och ekonomijournalister kring användningen av redovisningsmetoderna. Samtidigt kommer vi att analysera dessa resonemang genom att sätta in dem i ett teoretiskt sammanhang med kopplingar till redovisningens mål, kvaliteter och principer. Vi kommer även att väga in revisorernas resonemang i diskussionen eftersom de påverkar användarnas situation.

Diskussionen handlar till stor del om de argument som framfördes för de olika redovisningsmetoderna i referensramen. De svar vi fått i intervjuerna kommer att kopplas till dessa argument. Vi kommer att göra bedömningar om huruvida dessa argument håller eller inte, samt föra in nya argument som inte presenterats tidigare. Vissa argument är mer grundläggande och kräver inte lika mycket ingående diskussion som andra.

5.3.1 Total kostnadsföring

Här följer en kort upprepning av de argument för och emot total kostnadsföring som presenterades i referensramen.

Fördelar

- Lätt att förstå
- Försiktigt tillvägagångssätt
- Populärt hos investerare
- God jämförbarhet

Nackdelar

- Missvisande resultat
- Svårt att bedöma FoU
- Hindrar FoU från att synas i värde

Lätt att förstå

Både investerare och journalister betonade att om all FoU är kostnadsförd är det enkelt att se vilka utlägg företaget gjort under året på ett snabbt och tydligt sätt. Journalisterna påpekar även att det är mycket viktigt att skapa enkel och tydlig information för de som inte är professionella användare av redovisning. Med andra ord handlar detta om att prioritera den grundläggande kvaliteten förståelse. Med kostnadsföring slipper man ta ställning till företagets bedömningar om aktivering och framtida intäkter, vilket gör redovisningen enklare. Vår undersökning bekräftade med andra ord det tidigare presenterade argumentet.

Försiktighet och tillförlitlighet

Samtidigt som det är enkelt för användarna att förstå posten är det även mindre komplicerat för revisorerna att granska den. Enligt de intervjuade revisorerna kräver total kostnadsföring

inga avancerade redovisningssystem som ökar svårigheterna att granska underlaget. Det handlar istället om att avgöra vilka kostnader som ska klassas som FoU, men detta är något som även gäller för de båda övriga metoderna. Eftersom det är en okomplicerad metod som är mindre komplicerad för revisorerna att granska, är det rimligt att göra bedömningen att kostnadsföring har hög tillförlitlighet.

God jämförbarhet

Journalisterna för även fram argumentet att kostnadsföring skapar bästa möjliga förutsättningar för jämförbarhet. När företag avstår från att lägga in olika former av bedömningar i posten är möjligheterna att jämföra olika företags resultat som bäst. Detta bekräftas även av revisorerna. Eftersom kostnadsföring är enkelt, tillförlitligt och möjliggör jämförbarhet uppfyller det redovisningens mål att ge redovisningens intressenter ett rationellt beslutsunderlag, under förutsättning att FoU är en separat post.

Risk för att inget redovisas

Något som är kraftigt negativt är däremot att metoden i Sverige ger företag möjligheten att inte redovisa FoU över huvudtaget. Den kostnadsslagsindelade resultaträkningen har ingen post för FoU, utan dessa kostnader döljer sig i övriga poster. I många svenska bolag kan man därmed inte få några uppgifter alls. Journalister, såväl som investerare och kreditgivare påpekar att de vill kunna utläsa de årliga kostnaderna. Detta gör att kostnadsföring får stora problem med att skapa relevant information till användarna. Ifall inget alls sägs om FoU i redovisningen är det tveksamt huruvida metoden verkligen ger någon vägledning eller något beslutsunderlag i de företag där det är avgörande för framtiden. Alla de argument som framförs i referensramen förutsätter att det finns en FoU-post i redovisningen.

Svårt utvärdera FoU

Därutöver bekräftade alla grupper det i referensramen presenterade argumentet att det är svårt att utläsa något om FoU när allt är kostnadsfört. Metoden ger ingen vägledning alls om framgångar, motgångar, risker och misslyckanden i processen eftersom utgifterna kostnadsförs oberoende av resultaten av satsningarna. Även det är något som bidrar till att skapa låg relevans för metoden. Om FoU är kostnadsfört i sin helhet är det mycket svårt att använda redovisningen för att försöka dra slutsatser om hur ledningen i företaget förvaltar sitt uppdrag när det gäller FoU, framförallt inte om det saknas en post. Det är inte heller troligt att metoden eliminerar någon osäkerhet vad gäller företagets framtida kassaflöden.

Nya resonemang om argumentet popularitet

Kostnadsföring är generellt sett den populäraste metoden i vår undersökning. Fem av sex intervjuade användare föredrar att FoU kostnadsförs i sin helhet, vilket bekräftar det tidigare framförda argumentet. En av de allra viktigaste anledningarna till detta, förutom tidigare beskrivna argument, är den mycket vanliga uppfattningen att det är en positiv signal om företagets finansiella styrka om det kostnadsförs all FoU.

Inställningen är att företag som går bra kostnadsför så mycket som möjligt för att lägga det bakom sig. Efter diskussioner med revisorerna visar det sig att denna inställning grundar sig i det faktum att det tidigare, i Sverige och i flera andra länder, har varit möjligt att välja hur FoU ska behandlas i redovisningen.

Detta har mycket riktigt inneburit att företag med gott resultat kostnadsfört all FoU eftersom de tycker de har råd med det. Om det däremot införs en gemensam norm som alla måste följa, kommer möjligheten att se vilka företag som är finansiellt stabila att försvinna eftersom alla måste behandla FoU likadant oavsett finansiell ställning. Rent teoretiskt ska det inte finnas några inneboende värderingar i valet av redovisningsmetod. Man ska välja metod beroende på vilken som ger mest relevant och tillförlitlig information om företaget. Den finansiella ställningen ska kunna utläsas av balansräkning och kassaflödesanalys, inte beroende på vilken redovisningsmetod som används. Det är sällan detta kommer fram i tidigare debatt. I och med detta blir argumentet att kostnadsföring är den populäraste metoden betydligt svagare.

5.3.2 Total aktivering

Fördelar

- Mer korrekt resultat genom matchning
- Redovisar FoU som tillgång

Nackdelar

- Svårt avgöra framtida intäkter
- Risk för subjektiva avskrivningar
- Inte populärt hos investerare
- Jämförbarhetsproblem

Nya resonemang om argumentet impopularitet

Ingen av de intervjuade föredrog total aktivering i första hand. En av de viktigaste anledningarna som framfördes är relaterat till samma faktum som gör kostnadsföring så populärt. Den tidigare valfriheten med att välja metod att redovisa FoU innebar att svaga företag aktiverade all FoU för att rädda resultatet, samtidigt som starkare företag kostnadsförde. Om total aktivering skulle vara den allmänna normen som alla tvingades använda, skulle återigen både starka och svaga företag tvingas att göra likadant. Därmed skulle troligen ett av de viktigaste skälen till att metoden är impopulär försvinna. Detta resonemang förs mycket riktigt fram av revisorerna i våra intervjuer. Liksom för total kostnadsföring blir argumentet om impopularitet svagare även för total aktivering.

Nytt argument: Märkliga lönsamhetseffekter

Investerare för även fram argumentet att det påverkar många branscher på ett konstigt sätt med exempelvis högre soliditet och lägre lönsamhet, vilket inte uppskattas. Även detta är dock något som kommer att inträffa på bred front om total aktivering är den allmänna normen. Därför är det sannolikt att investerare kommer att kunna anpassa sig till de nya nyckeltalen. Dessutom är inte förändrade nyckeltal strikt sett ett redovisningsmässigt skäl att avvisa en metod, även om det kan vara politiska känsligt för olika intressegrupper.

Nytt argument: Svårt relatera kostnader för forskning till produkter

Ett betydligt tyngre argument mot total aktivering förs fram av revisorer och journalister. Det är mycket svårt att relatera kostnader för grundforskning och applicerad forskning till slutgiltiga produkter. Resultatet från ett visst forskningsprojekt används ofta i utvecklingen av flera olika produkter. Frågan är då hur stor andel av forskningsprojektets kostnader som ska fördelas på varje produkt. Det finns ofta inget konkret sätt att fördela dessa kostnader. Ändå måste företaget avgöra hur mycket forskning som ska inkluderas när de bestämmer

nedskrivningar vid misslyckanden. Då är frågan om informationen som uppstår genom nedskrivningar vid total aktivering blir tillräckligt tillförlitlig eller relevant för att kunna tolkas av användare.

Detta är ett nytt, viktigt argument som inte berörts i den litteratur vi redogjort för. Säkerligen kan någon form av redovisningssystem som löser detta tas fram, men man måste först fråga sig om detta uppfyller principen om informationsekonomi. Fördelarna måste stå i proportion till kostnaderna för att ta fram informationen. Så länge forskning måste fördelas schablonmässigt på olika produkter kan man dock undra huruvida redovisningen av FoU verkligen ger läsaren ett rationellt beslutsunderlag om informationen är så pass osäker.

Nytt argument: indikationer på misslyckanden. Men vilken information förmedlar metoden?

Representanter för alla fyra grupper säger att nedskrivningarna som görs för misslyckade projekt ger en indikation på hur framgångsrik FoU är i företaget, vilket egentligen inte heller framkommit i tidigare debatt. Detta är ett mycket tydligt sätt att redovisa motgångar i processen som övriga metoder saknar. Därmed går det att göra bedömningen att metoden uppfyller målet att skapa ett rationellt beslutsunderlag. Däremot är det osäkert hur betydelsefull informationen i balansräkningen är. Kreditgivarna skulle exempelvis eliminera alla FoU-tillgångar innan nyckeltal räknas ut. Dessa såväl som revisorerna tycker att det skulle vara svårt att tolka FoU i balansräkningen på något särskilt sätt. En av investerarna tycker att aktiverad FoU ger intressant information om hur mycket företaget lagt ned på FoU totalt och därmed hur mycket som måste tjänas igen, men denna information försvinner när nedskrivningar görs. Kreditgivarna framför samtidigt att det inte finns några indikatorer på att det går bra i FoU eftersom framgångar inte påverkar redovisningen på något konkret sätt.

Dessa resonemang leder till bedömningen att den information som presenteras med total aktivering har problem att uppfylla redovisningens krav på relevans. Till viss del uppfyller metoden redovisningens mål att eliminera osäkerhet om framtiden och att möjliggöra bedömningar om ledningens förvaltning eftersom det går att uttyda misslyckanden i FoU. Därmed får det också anses vara ett rationellt beslutsunderlag. Eftersom inget sägs om framgångar och informationens relevans är låg blir det dock inte så övertygande. Metoden ger dock mer information än total kostnadsföring som inte säger något alls. Total aktivering uppfyller även redovisningens mål om att tala om vilka tillgångar företaget äger eftersom FoU finns med i balansräkningen och ger läsare en bättre uppfattning om värdet och betydelsen av FoU i företaget.

Nya resonemang om argumentet mer rättvisande resultat

Ingen av de intervjuade uttrycker heller någon positiv inställning till att matchningsprincipen används fullt ut för att skapa ett mer rättvisande resultat. Revisorerna menar att detta är att förbise försiktighetsprincipen och att aktivera sådant företaget inte vet om det har något värde eftersom ingen bedömning av posten görs innan aktivering. En av journalisterna uttrycker skepsis mot att matchningsprincipen används överhuvudtaget. Grundforskning ses som alltför riskabelt att aktivera av de flesta i undersökningen. Eftersom ingen intervjuad ställer sig positiv till detta kan det inte ses som någon avgörande fördel att resultatet matchas fullt ut. Även detta argument får låg vikt.

Jämförbarhetsproblem och subjektivitet

En av anledningarna till att journalisterna inte uppskattar delvis aktivering är att de prioriterar jämförbarhet mycket högt. Jämförbarhet är givetvis något som underlättas av enkla metoder utan inneboende bedömningar av framtiden. När nedskrivningar och avskrivningar ska göras måste bedömningar göras som riskerar att bli osäkra, och kanske subjektiva. Givetvis är detta något som försämrar möjligheterna att jämföra olika bolag som aktiverar all FoU. Oron för subjektivitet uttrycks även av investerare.

5.3.3 Delvis aktivering

Fördelar

- Mer detaljerad bild av FoU
- Lägre risk att skapa värdelös tillgång

Nackdelar

- Måste definiera kriterier
- Risk för subjektiva bedömningar
- Svårt för revisorer att granska
- Jämförbarhetsproblem

Lägre risk att skapa värdelös tillgång

Både personer bland investerare och kreditgivare menar att delvis aktivering är en välavvägd kombination av försiktighet och matchning eftersom företagen här bara aktiverar utveckling, som är den del av FoU med lägst risk och tydligaste framtidsutsikter. Till skillnad från total aktivering görs en bedömning av tillgången innan utgifterna aktiveras. Revisorerna menar att det är betydligt lättare att fördela utvecklingsutgifter på specifika projekt eftersom de ligger betydligt närmare kommersialisering. Därmed undviks den problematik som finns med total aktivering att försöka fördela forskningskostnader. Tillförlitligheten är därför troligen högre för delvis aktivering. Ifall man anser att FoU är en tillgång för företaget uppfyller metoden redovisningens mål om att tala om vilka tillgångar företaget förfogar över, men inte i samma utsträckning som vid total aktivering eftersom endast en del av FoU är aktiverad.

Nya resonemang kring argumenten om risk för subjektiva bedömningar och svårigheter för revisorer

Samtidigt hävdar alla grupper att bedömningarna om huruvida ett projekt uppfyller utvecklingskriterierna riskerar att bli subjektiva och svåra för revisorerna att granska. Även revisorerna säger att det finns vissa problem med detta, företaget självt är ju trots allt de som kan forskningsområdet bäst. Viktigt att anmärka i sammanhanget är dock att båda revisorer föredrar delvis aktivering framför övriga metoder, och båda tror att problemen med subjektiva bedömningar av kriterierna är överkomliga. Detta bör rimligtvis mildra argumentet mot delvis aktivering

Vilken information förmedlar metoden?

Det råder delade meningar om huruvida detta sätt att redovisa FoU ger några informationsfördelar eller ej. Kreditgivarna har ett konkret exempel på att det gör det. Genom att se hur mycket som är utveckling och hur mycket som är forskning kan de lättare precisera risken i att låna ut till bolaget eftersom grundforskning är mer riskabelt än utveckling. Utvecklingsmängden är därmed relevant information för dem. En av investerarna tycker även

att det kan ge indikationer om hur det går i FoU. Däremot är journalisterna mycket skeptiska till delvis aktivering och menar att det inte ger någon hjälp i analys av företag. För dem är information inte lika relevant. Att få vägledning om risk i verksamheten och hur nära kommersialisering projekt ligger är dock ett bra sätt att eliminera en del av osäkerheten kring framtiden. Rimligtvis är det även ett rationellt beslutsunderlag. En uppdelning i forskning och utveckling, samt avskrivningar av misslyckade utvecklingsprojekt kan också ge ett visst underlag för att bedöma företagets och ledningens förmåga att lyckas med FoU.

Krav på projektredovisning

För delvis aktivering krävs ett redovisningssystem som klarar av att fördela kostnader på olika FoU-projekt. Det är enligt revisorerna långt ifrån alla som har detta. Innan delvis aktivering görs till en generell norm måste man därför fundera igenom om det uppfyller principen om informationsekonomi. Nyttan användarna får ut av normen måste stå i proportion till företagets kostnader att ordna systemet.

Jämförbarhetsproblem

Liksom för total aktivering är journalisterna skeptiska eftersom delvis aktivering riskerar innehålla subjektiva bedömningar. Även här kan således jämförbarheten försämrats om olika företag gör olika bedömningar.

Vi har nu diskuterat de viktigaste delarna av intervjuerna och kopplat dessa till referensramen. På så vis har vi besvarat våra tre delproblem och har därmed skapat ett underlag vi kan utgå från när vi besvarar uppsatsens huvudproblem i nästa del.

6 Slutsatser

Efter att ha besvarat våra delproblem, kan vi nu gå vidare och besvara huvudproblemet med hjälp av de bedömningar och kopplingar vi gjorde i analysen. Vi delar upp slutsatserna och presenterar dem för varje redovisningsmetod. Alla bedömningar från analysen är inte lika betydelsefulla för redovisning av FoU, utan vi har gjort prioriteringar och använder de viktigaste i våra slutsatser.

6.1 Kostnadsföring

Redovisningsmålen

Såsom tidigare konstaterats uppfyller kostnadsföring redovisningens mål att tillhandahålla ett rationellt beslutsunderlag för redovisningens användare. Man får veta hur stor FoU-posten är och den innehåller inte heller några bedömningar. Viktiga argument är att detta gör posten enkel att förstå och lätt att jämföra med andra företag. Däremot ger metoden ingen information som eliminerar osäkerhet om framtida kassaflöden. Inte heller går det att bedöma ledning och styrelsens förvaltning av FoU i någon särskild utsträckning med denna information. Metoden uppfyller inte heller målet om att tala om vilka tillgångar och skulder företaget innehar. Därmed uppfyller den endast ett av de fyra målen i någon större utsträckning.

Investerare

Investerare behöver information om FoU för att kunna bedöma ledningens och styrelsens förvaltning av bolaget, utöver att de vill eliminera osäkerhet och få ett bra beslutsunderlag. Investerarna är alltså intresserade av tre av fyra redovisningsmål när det gäller FoU. De lägger dock tyngdpunkten på tilläggsinformation eftersom många aspekter på FoU inte kan beskrivas i räkenskaperna. Huvuddelen av informationsbehovet uppfylls med andra ord inte av räkenskaperna. För dem, liksom övriga grupper, ska räkenskaperna dock fungera som en motvikt till den ofta förskönade eller bristfälliga tilläggsinformationen.

En motvikt till kvalitativ information måste ändå kunna spegla de viktigaste aspekterna av en företags verksamhet för att vara relevant. Om inget sägs i tilläggsinformationen om framgångar och misslyckanden, risker och situation i FoU, eller om de framställs på fel sätt, hur ska då en metod som kostnadsföring kunna spegla dessa aspekter om endast årets kostnad redovisas? Ännu värre är att de flesta företag i Sverige använder en kostnadsslagsindelad resultaträkning vilket innebär att det inte ens finns en FoU-post. I sådana fall uppfyller total kostnadsföring inget informationsbehov alls.

Det faktum att båda investerare föredrar kostnadsföring är inte till någon hjälp i sammanhanget eftersom ställningstagandet till stor del beror på den misstänksamhet som finns mot aktivering. De föredrar försiktighet framför matchning eftersom de resonerar som så att resultatet är okomplicerat och enkelt. Däremot ger det ingen egentlig information som kan fungera som en källa oberoende från tilläggsinformationen. Slutsatsen är att kostnadsföring uppfyller endast en liten del av investerarnas informationsbehov, med resultatet att de blir nästan helt beroende av tilläggsinformationen och saknar motvikt. Argumentet att kostnadsföring inte säger något om FoU:s läge är därmed mycket tungt. I detta perspektiv har argumenten att posten är enkel och försiktig mindre vikt eftersom de innebär att informationens relevans får ge vika för tillförlitligheten.

Kreditgivare

När det gäller kreditgivare har de ett informationsbehov som i stora drag liknar investerarnas. De behöver också ett rationellt beslutsunderlag, eliminera osäkerhet om kassaflöden samt bedöma ledningens arbete. De vill främst använda räkenskaperna som en grund för vidare diskussioner om FoU med kunder medan andra källor såsom besök och kundrelationer oftast är viktigare. Därför blir slutsatsen liknande för denna grupp. Total kostnadsföring säger inte tillräckligt om företagets FoU för att kunna utgöra något betydande komplement eller oberoende källa från tilläggsinformationen och andra källor. Mängden FoU, i de fall den redovisas, är en viktig del av den information de efterfrågar, men det är inte tillräckligt. Slutsatsen är att det missar stora delar av kreditgivarnas informationsbehov och har därmed låg relevans.

Allmänheten

Ekonomijournalister, som har fått representera allmänheten i vår uppsats i egenskap av informationsförmedlare via massmedia, har ett informationsbehov som ser något annorlunda ut än övriga. De är i sammanhanget inte lika intresserade av att utvärdera ledningen. Istället fokuserar de på jämförbarhet. De vill mest skapa ett bra beslutsunderlag och eliminera osäkerhet om framtiden. Ett argument för total kostnadsföring är att det skapar god jämförbarhet, men återigen faller det på att metoden inte uppfyller journalisternas två mål i någon större utsträckning. Om posten inte redovisas finns inte heller något att jämföra. För denna grupp väger dessutom räkenskaperna tyngre än de övriga, vilket innebär att den information som förmedlas av redovisningsmetoden är extra viktig. Tilläggsinformationen är mindre viktig eftersom de tycker att den ofta är förskönad. Återigen är argumentet att det inte går att bedöma FoU alls genom kostnadsföring mycket tungt. Slutsatsen är att metoden har låg relevans även för denna grupp.

6.2 Total aktivering

I analysen gjordes bedömningen att total aktivering till viss del uppfyller redovisningens mål att eliminera osäkerhet om framtiden och att möjliggöra bedömningar av ledningens förvaltning, eftersom metoden genom nedskrivningar antyder hur det går i FoU. Detta bidrar även till att skapa ett rationellt beslutsunderlag. Om FoU ses som en tillgång passar denna metod bra eftersom den även indikerar ett värde av FoU för företaget genom att utgifter ackumuleras i balansräkningen.

Kreditgivare

Eftersom kreditgivare är intresserade av information om FoU för att uppnå alla mål utom det sistnämnda; att tala om vilka tillgångar företaget äger, har metoden viss relevans för dem. Nedskrivningarna signalerar misslyckanden i FoU, vilket är värdefullt att beakta när de bedömer företagets kreditvärdighet, framtida kassaflöden och ledningens förvaltning. Däremot är det mindre intressant för dem att få se FoU i balansräkningen. De eliminerar posten vid nyckeltalsberäkningar och tycker att det är svårt att bedöma posten utifrån dess storlek. Argumentet om FoU i balansräkningen är därmed av mindre vikt för dem.

I intervjuerna framkom argumentet att metoden dras med ett allvarligt problem som ifrågasätter tillförlitligheten i den. Det är som konstaterats mycket svårt att fördela

forskningskostnader på konkreta produkter eftersom det är svårt att härleda utvecklingsprojekt till forskningskostnader. Därmed riskerar nedskrivningarna att bli missvisande och tillförlitligheten ifrågasatt. Detta problem är påtagligt framförallt i större företag, som oftast har fler projekt. Mindre företag har troligen färre problem. Troligen skulle det gå att utveckla ett system för att fördela forskningskostnader i större företag på rätt produkter, men med tanke på att kreditgivare har andra informationskällor skulle det troligen inte vara informationsekonomiskt. Räkenskaperna är inte tillräckligt avgörande i sammanhanget för att det ska vara värt mödan.

Slutsatsen är att problemen med tillförlitligheten i metoden leder till att den inte kan tillfredsställa speciellt mycket av kreditgivarnas informationsbehov om FoU. Den information som nedskrivningarna ger är inte tillförlitlig eftersom man inte kan fördela forskningskostnader på ett bra sätt. Dessutom saknar metoden indikationer på framgångar eller mognad i FoU-processen.

Investerare

Investerare har som bekant informationsbehov som starkt liknar kreditgivarnas. Därför blir slutsatsen även här att total aktivering misslyckas att tillgodose större delen av dessa behov på grund av tillförlitlighetsproblem och avsaknad av information om framgångar. Inte heller investerare lägger tillräckligt stor vikt vid räkenskaperna som informationsförmedlare om FoU för att mer avancerade redovisningssystem ska tas fram. De ser det inte heller som betydelsefullt att kunna läsa av FoU i balansräkningen. Även här har metoden låg relevans.

Allmänheten

Eftersom journalister lägger större vikt vid räkenskapernas information än övriga intressenter blir frågan om total aktivering mer aktuell här. De tycker också att metoden kan ge viss information om misslyckanden. Problemet är dock att jämförbarheten försvaras av att företag tvingas göra bedömningar om avskrivningstider och nedskrivningar som ofta blir mycket olika. Möjligheten att kunna jämföra olika bolags räkenskaper är det viktigaste för journalisterna och därför blir metoden mindre relevant för dem. Gruppen har inte heller lika stort intresse av att bedöma ledningens förvaltning när det gäller FoU som övriga. Detta innebär i slutändan att total aktivering inte fyller så stor del av deras informationsbehov eftersom metoden bidrar till att uppnå de redovisningsmål som journalisterna är minst intresserade av.

6.3 Delvis aktivering

Delvis aktivering bidrar till att uppfylla samtliga fyra redovisningsmål i viss utsträckning. Uppdelningen i forskning och utveckling ger indikationer om hur FoU fortskrider i bolaget eftersom stigande mängd aktiverad utveckling signalerar projekt närmare kommersialisering och säkrare framtid. Samtidigt kan stigande andel forskning samt nedskrivningar av aktiverad utveckling indikera motgångar i processen. Dessa faktorer bidrar till att minska osäkerheten om framtida kassaflöden och skapa ett rationellt beslutsunderlag. Det ger även vissa förutsättningar för att utvärdera ledningens förvaltning av FoU. Sist men inte minst är det ett steg på vägen till att informera om värdet av FoU för bolaget, vilket utgör det tredje målet för redovisning. Argumentet att metoden ger en mer detaljerad bild av FoU är således viktigt.

Allmänheten

Metoden uppfyller de båda mål som är viktigast för journalister eftersom den bidrar till ett beslutsunderlag och att minska osäkerhet om framtida kassaflöden. Även om journalisterna föredrar kostnadsföring framför delvis aktivering förefaller det rimligare att anta att delvis aktivering kan tillfredsställa informationsbehoven på ett bättre sätt. Om redovisningen kompletteras med en not eller tilläggsinformation som talar om hur stora forskningskostnaderna är, går det ändå att få fram årets totala kostnad för FoU genom att lägga forskningskostnaderna till årets aktiverade utveckling. På detta sätt får man ett underlag för att jämföra, samtidigt som man får indikationer på framsteg och bakslag. Eftersom journalisterna lägger stor vikt vid räkenskaperna är utökad information viktig. Metoden uppfyller deras informationsbehov på ett bra sätt eftersom den kan ge flera olika indikationer som inte kostnadsföring kan.

Ett argument mot delvis aktivering som diskuterats är risken för subjektivitet i var företaget sätter gränsen mellan forskning och utveckling. Risken finns att företag själva kan bestämma den för att manipulera resultatet, utan att revisorer kan granska den på ett trovärdigt sätt. Tillförlitlighet och jämförbarhet skulle då allvarligt hotas och metodens relevans minska. De två revisorer vi intervjuat gör dock bedömningen att det är svårt men inte omöjligt att revidera. Genom att kritiskt granska hur företagets ledning och FoU-personal resonerar kring processen och att se ifall de har ett adekvat system för att konsekvent avgöra var gränsen går, kan revisorerna troligtvis förhindra allvarliga försök till manipulation. Därmed blir slutsatsen att tillförlitligheten är tillfredsställande i metoden.

Delvis aktivering lider inte heller av de problem med tillförlitlighet som total aktivering har. Revisorerna menar på att det är mycket enklare att fördela kostnader för konkreta produktutvecklingsprojekt på färdiga produkter än det är med forskningskostnaderna. Samtidigt är delvis aktivering säkrare än total aktivering eftersom endast utveckling som uppfyller tillgångskriterierna aktiveras, vilket stärker tillförlitligheten. Sist men inte minst är det troligen mer i enlighet med informationsekonomiprincipen att aktivera enbart utveckling eftersom den delen är lättare att dela upp och kräver mindre avancerade redovisningssystem, samtidigt som resultatet blir bättre information än vid total aktivering.

Kreditgivare

För kreditgivare passar delvis aktivering mycket bra. Metoden bidrar till alla de tre mål gruppen är intresserad av genom att indikera motgångar och framgång. En bidragande faktor är att kreditgivarna kan bedöma mängden risk i FoU genom att se hur stor andel av FoU-utgifterna som är utveckling, förutsatt att det finns en not om forskningskostnader. Metoden är mer tillförlitlig än total aktivering, men ger samtidigt mer användbar information än total kostnadsföring. Metoden blir en bra motvikt gentemot tilläggsinformation och en grund för djupare diskussioner med kreditkunder. Den är således mycket relevant för gruppen.

Investerare

Delvis aktivering tillgodoser väl de mål som denna grupp har eftersom de strävar efter samma tre mål som kreditgivarna. Metoden har därför förutsättningar även för dessa att kunna fungera som motvikt mot tilläggsinformationen eftersom indikationer om framgångar och bakslag bidrar till att skapa den information som inte säkert ges genom tilläggsinformation. Slutsatsen är även här att informationen är mycket relevant.

6.4 Sammanfattning

Vi har nu kommit fram till att kostnadsföring inte är särskilt relevant för någon av grupperna. Metoden ger tillförlitlig information, men säger egentligen mycket lite om FoU. Mer information behövs för att uppfylla räkenskapernas roll och informationsbehovet för dessa tre grupper. Total aktivering ger visserligen mer information i form av indikationer om bakslag och ett möjligt värde på FoU i balansräkningen. Metodens stora nackdel är dock att den har problem med tillförlitligheten. Troligen är det inte möjligt att fördela forskningskostnader till produkter på ett meningsfullt sätt.

Lämpligast för alla tre grupper är istället delvis aktivering eftersom metoden ger indikationer om både framsteg och bakslag. Samtidigt är de risker som finns kring tillförlitligheten överkomliga. Slutsatsen är att delvis aktivering uppfyller alla tre gruppers informationsbehov på ett tillfredsställande sätt. Genom att aktivera utveckling skapas information som ger räkenskaperna möjlighet att vara den motvikt till tilläggsinformationen som alla tre grupper behöver.

Vi har nu presenterat de slutsatser vi dragit av undersökningen och kopplat dem till uppsatsens huvudproblem. Det vore dock intressant att gå ett steg längre. Därför följer en slutdiskussion som fritt beskriver problematiken om hur FoU bör redovisas för att ge användare av redovisningsinformation så värdefull information som möjligt. Efter slutdiskussionen ger vi dessutom förslag till fortsatt forskning.

7 Slutdiskussion

I många branscher är FoU en allt viktigare del av företags verksamhet, men det är svårt att passa in immateriella värden som FoU i redovisningsteori som är baserad på materiella tillgångar. Den här uppsatsen är ett försök att analysera olika alternativ för att ge användare av redovisning om FoU så värdefull information som möjligt.

Vår slutsats är att delvis aktivering är den metod som täcker störst del av det informationsbehov som räkenskaper kan täcka hos investerare, kreditgivare och allmänheten. Denna slutsats drog vi inte genom att intervjua majoriteten i dessa intressentgrupper, utan genom ett fåtal intervjuer som vi analyserade tillsammans med redovisningsteori och tidigare forskning på området.

I grund och botten handlar problematiken om hur FoU bör redovisas om ett ställningstagande mellan principerna försiktighet och matchning. En av ekonomijournalisterna vi intervjuade anser ”att matchningsprincipen är en ytterst teoretisk tanke som egentligen aldrig kan förverkligas”. En av revisorerna ansåg däremot att det är rimligt att följa matchningsprincipen i största möjliga mån för att få ett så rättvisande resultat som möjligt. Med andra ord handlar ställningstagandet om vad man vill och tror att man kan få ut av resultatuträkningen. Antingen ger den ett resultat som genom periodiseringar visar ett företags ekonomiska värdeskapande, eller så blir den en lista över årets inkomster och utgifter.

Följden av att vi utgick från användares informationsbehov när vi bedömde hur väl olika redovisningsmetoder täckte det, blev en kombination av försiktighetsprincipen och matchningsprincipen. Om man utgår strikt från försiktighetsprincipen när det gäller FoU, innebär det att väldigt lite information kan redovisas och därigenom går det inte att tillfredställa användares informationsbehov i någon större grad.

Samtidigt innebär total aktivering i teorin fullständig matchning, men den visade sig ändå inte vara den bästa metoden att redovisa FoU. För att matchning skall ge ett rättvisande resultat, måste den ligga inom ramarna för redovisningsmässiga kvalitetsaspekter såsom tillförlitlighet, informationsekonomi och jämförbarhet. Vår studie visar att den inte i tillräcklig grad uppfyller dessa kvalitativa aspekter och därför är delvis aktivering den bästa lösningen.

Delvis aktivering har också sina negativa sidor. Detta gäller framförallt risken för subjektiva bedömningar vid gränsdragningen mellan vad som skall aktiveras och inte. Från och med 2002 gäller dock RR15 i Sverige och från 2005 IAS38 som båda bygger på delvis aktivering. Revisorerna i vår undersökning anser att det på ett trovärdigt sätt går att granska att skiljelinjen mellan forskning och utveckling sker på ett tillförlitligt sätt. Om så är fallet får de närmsta 5-10 åren utvisa.

7.1 Förslag till fortsatt forskning

På grund av att problematiken vid delvis aktivering med gränsdragningen mellan vad som skall aktiveras och vad som skall kostnadsföras inte är fullt utredd, vore det intressant med en fördjupad studie över hur väl gränsdragningen går att utföra. Eftersom RR15 nu har införts i Sverige borde möjligheterna för en sådan undersökning öka allt mer inom de närmsta åren. Frågan är hur väl revisorer klarar av att granska gränsdragningen mellan forskning och

utveckling i denna norm. Kommer företag att kunna lägga gränsen lite var de vill eller kommer revisorerna att kunna granska gränsdragningen i RR15 på ett trovärdigt sätt.

En annan problematik som också vore intressant att undersöka är hur väl det går att matcha utgifter för FoU med framtida intäkter. Går det att bedöma avskrivningstider i förhand på ett tillförlitligt sätt, eller är det omöjligt att genomföra en trovärdig matchning.

Källförteckning

Litteratur

Andersen, Ib, 1998: *Den uppenbara verkligheten - Val av samhällsvetenskaplig metod*. Lund: Studentlitteratur.

Batty, Joseph, 1988: *Accounting for Research and Development*. Second edition. Aldershot: Gower Publishing Company Limited.

Burton, C. John 1981: *Handbook of accounting and auditing*. Fourth edition. Boston: Warren, Gorham & Lamont

Choi, Frederick D.S., 1997: *International Accounting and Finance Handbook*. Second edition. New York: John Wiley & Sons, Inc.

Ejvegård, Rolf, 1996: *Vetenskaplig metod*. 2 uppl. Lund: Studentlitteratur.

Elliot, Barry & Elliot, Jamie, 2000: *Financial Accounting and Reporting*. Fourth edition. Pearson education, Limited.

Falkman, Pär, 2000: *Teori för redovisning*. Lund: Studentlitteratur.

Hawkins, F. David, 1973: *Financial Reporting Practices of Corporations*. Second edition. Homewood, Illinois. Dow Jones-Irving Inc.

Hendriksen, S. Eldon, 1977: *Accounting Theory*. Third edition. Homewood Illinois. Richard D. Irwing Inc.

Kam, Vernon, 1990: *Accounting Theory*. Second edition. New York: John Wiley & Sons.

Lev, Baruch, 2001: *Intangibles: management, measurement and reporting*. Washington: The Brookings Institution.

Thomasson Jan, 1999: *Den nya affärsredovisningen*. Elfte upplagan. Malmö: Liber ekonomi

Artiklar

Engström, Stefan, 2000: Redovisning av organisationskostnader - några reflexioner kring immateriella tillgångar. I: *Balans* nr 6/7 2000.

Entwistle, Gary M, 1999: Exploring the R&D Disclosure Environment. I: *Accountancy Horizons*. December 1999.

Lukka, Kari & Kasanen, Eero, 1995: The problem of generalizability: anecdotes and evidence in accounting research. I: *Accounting, Auditing & Accountability Journal* vol 8 nr 5, University press.

Pinches, George, V. Narayanan och Kathryn Kelm, 1996: How the market values different stages of corporate R&D – initiation, progress and commercialization I: *Journal of Applied Corporate Finance* 9:60-69

Redovisningsnormer

FARs samlingsvolym 2002. 2002. Stockholm: FAR FÖRLAG AB

FASB Statements of Standards 1-100, Statement of Financial Accounting Standards No.2 Accounting for Research and Development Costs. 2001. New York. John Wiley & Sons, Inc.

International Accounting Standard IAS 38: Intangible Assets. 1998. International Accounting Standards Committee. London.

International Accounting Standards Board, 1995: Framework for the preparation and presentation of financial statements. London, International Accounting standards Board.

Hemsidor

www.iasb.org

www.fasb.org

Bilagor

Bilaga 1: Intervjumall till intressentgrupperna

Med ordet "redovisningsinformation" i frågorna menas den information som finns i årsredovisningar, d.v.s. i resultat- och balansräkning, noter och frivillig information m.m.

1. Generellt om redovisning av forskning och utveckling

- Vilket behov av information angående ett företags FoU har du generellt i din roll som kreditbedömare?
- I vilken utsträckning använder du redovisningsinformation i form av finansiella rapporter?
- Hur använder du informationen?
- Hur viktig anser du att redovisningsinformation om FoU är i jämförelse med andra poster?

Tre redovisningsmetoder diskuteras i intervjun. De är följande:

2. Delvis aktivering av FoU (*Processen delas upp i forskning och utveckling. Forskning kostnadsförs löpande medan utveckling aktiveras och skrivs av när projektet kommersialiseras. Används idag i RR15).*

3. Total kostnadsföring (*All FoU kostnadsförs löpande*)

4. Total aktivering (*All FoU aktiveras och skrivs av när projekten kommersialiseras. Misslyckade projekt skrivs ned enligt gällande principer för nedskrivningar*)

Frågor som ställs till alla tre metoder:

- Använder du redovisningsinformation angående FoU på olika sätt beroende på enligt vilken metod den är presenterad?
- Vad säger redovisningsinformation som ges utifrån de olika metoderna om hur framgångsrik och effektiv ett företags FoU är?
- Hur bra är information om FoU enligt de olika metoderna som underlag för att bedöma framtida ekonomiska fördelar?
- Hur bra underlag är redovisningsinformationen om FoU enligt de olika metoderna för att bedöma risker med FoU?
- Hur användbar anser du att redovisningsinformation om FoU som presenteras enligt de olika metoderna är för dig?

Sammantaget

- Hur anser du att FoU bör redovisas?

5. Frivilliga disclosures i årsredovisningen

- Vilken övrig redovisningsinformation om FoU anser du är önskvärd i finansiella rapporter förutom de lagstadgade delarna?

- Hur betydelsefull är tilläggsinformation jämfört med den informationen som finns i räkenskaperna?

Bilaga två: Intervjumall till revisorerna

Med ordet "redovisningsinformation" i frågorna menas den information som finns i årsredovisningar, d.v.s. i resultat- och balansräkning, noter och frivillig information m.m.

1. Generellt om redovisning av forskning och utveckling

- I vilken utsträckning granskar du FoU i finansiella rapporter?
- Hur går du tillväga när du granskar FoU?

Tre redovisningsmetoder diskuteras i intervjun. De är följande:

2. Delvis aktivering av FoU (*Processen delas upp i forskning och utveckling. Forskning kostnadsförs löpande medan utveckling aktiveras och skrivs av när projektet kommersialiseras. Används idag i RR15).*

3. Total kostnadsföring (*All FoU kostnadsförs löpande*)

4. Total aktivering (*All FoU aktiveras och skrivs av när projekten kommersialiseras. Misslyckade projekt skrivs ned enligt gällande principer för nedskrivningar*)

Frågor som ställs till alla tre metoder:

- Vad säger redovisningsinformation som ges utifrån de olika metoderna om hur framgångsrik och effektiv ett företags FoU är?
- Hur bra är information om FoU enligt de olika metoderna som underlag för att bedöma framtida ekonomiska fördelar?
- Hur bra underlag är redovisningsinformationen om FoU enligt de olika metoderna för att bedöma risker med FoU?
- Hur relevant anser du att redovisningsinformation om FoU enligt de olika metoderna är för att uppfylla redovisningens mål? (är för att intressenterna skall kunna uppfylla sina uppställda mål?)
- Hur tillförlitlig redovisningsinformation om FoU ger de olika metoderna? (verifierbarhet, validitet & neutralitet)
- Hur stor jämförbarhet ger de olika metoderna för redovisningsinformation om FoU? (med tidigare år i företaget och med andra företag)

Sammantaget

- Hur anser du att FoU bör redovisas?
- Anser du att man i första hand bör följa försiktighetsprincipen eller matchningsprincipen?

5. Tilläggsinformation i årsredovisningen

- Vilken övrig redovisningsinformation om FoU anser du är önskvärd i finansiella rapporter förutom de lagstadgade delarna?

- Hur betydelsefull är tilläggsinformation jämfört med den informationen som finns i räkenskaperna?

Bilaga tre: Statistiska Centralbyråns definition av forskning och utveckling

Grundforskning är att systematiskt och metodiskt söka efter ny kunskap och nya idéer utan någon bestämd tillämpning i sikte.

Tillämpad forskning är att systematiskt och metodiskt söka efter ny kunskap och nya idéer med en bestämd tillämpning i sikte.

Utvecklingsarbete är att systematiskt och metodiskt utnyttja forskningsresultat och vetenskaplig kunskap och nya idéer för att åstadkomma nya produkter, nya processer, nya system eller väsentliga förbättringar av redan existerande sådana.

Bilaga fyra: Definitioner av uppsatsens redovisningsbegrepp

Här presenteras grundläggande begrepp vi använder som vi inte förklarar i uppsatsen, eller som vi gett en för uppsatsen specifik innebörd.

Användare – Generell benämning för användare av redovisningsinformation

Användargrupp – De grupper vi definierat som representanter för intressenterna som förekommer i vår uppsats.

Finansiella rapporter – Årsredovisning och övriga rapporter, t.ex. delårsrapporter och kvartalsrapporter

Intressentgrupp - De övergripande intressenterna som är del av intressentmodellen, d.v.s. investerare, kreditgivare, kunder, leverantörer, stat och kommun, allmänheten, företagsledning och anställda

Räkenskaper – Resultat- och balansräkning samt kassaflödesanalys

Tilläggsinformation – Noter och frivillig information i rapporterna

